

# AMERİKAN FEDERALİSTLERİ, HANNAH ARENDT VE CUMHURİYETÇİLİK: TEMSİLİ DEMOKRASİYE KARŞI KONSEY SİSTEMİ?

Devrim SEZER\* & Ünsal Doğan BAŞKIR\*\*

## AMERICAN FEDERALISTS, HANNAH ARENDT AND REPUBLICANISM: REPRESENTATIVE DEMOCRACY VERSUS COUNCIL SYSTEM?

### Öz

Bu makale sözleşme teorisi ve cumhuriyetçilik üzerine olan akademik yazında ihmal edilen bir konuyu incelemeyi amaçlıyor: Hannah Arendt'in ve Amerikan federalistlerinin cumhuriyetçi perspektiflerini karşılaştırmalı olarak tartışmak. Birbiriyle ilişkili iki meseleyi tartışmaya açıyoruz. Amerikan federalistlerinin ve Arendt'in 1) sözleşme teorisiyle kurdukları ilişkiyi ele almayı, 2) cumhuriyet ilkesini yorumlayış biçimlerini karşılaştırmalı olarak irdeleyerek temsili demokrasi konusundaki perspektiflerini ortaya koymayı amaçlıyoruz. İki temel argümanımızı şu şekilde özetleyebiliriz. Birincisi, federalistler bir yandan sözleşme teorisinin soyut ve rasyonalist anlayışını takip etmişler, pragmatik ve prosedürel bir bakış açısıyla bu geleneğe özgün bir katkıda bulunmuşlar, bir yandan da başta hafızasızlaştırma sorunu olmak üzere bir dizi problemi aynı düşünce ekolünden devralmışlardır. Arendt ise hipotetik ve tarih ötesi varsayımların sözleşme kavramının ontolojik kökenini olduğu kadar tarihsel boyutlarını da anlamamızın önünde bir engel teşkil ettiğini bize hatırlatmış, sözleşme teorisinin soyut ve rasyonalist yaklaşımına sözleşmelerin tarihsel boyutlarını ve devraldıkları siyasal mirasları vurgulayan bir 'sözleşmecilik'le cevap vermiştir. Buna ilaveten sözleşme teorisinden Amerikan federalistlerine intikal eden iktidar ve anayasa kavramlarını sorgulamıştır. İkincisi, Arendt ve Amerikan

---

\* İzmir Ekonomi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doç. Dr., devrim.sezer@izmirekonomi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9343-7345.

\*\* İzmir Ekonomi Üniversitesi, Dr., dogan.baskir@izmirekonomi.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0779-1450.

federalistlerinin perspektifleri cumhuriyetçi siyaset felsefesinde iki önemli kırılma anını temsil etmektedir. Amerikan federalistleri temsili demokrasinin ilk sistematik savunusunu kağıda dökerken cumhuriyet ilkesini yurttaş katılımından tamamen koparmışlardır. Arendt ise cumhuriyet ilkesini yeniden etkin yurttaşlık pratiği bağlamına yerleştirmiş, tıpkı Rousseau gibi temsili demokrasinin radikal bir eleştirisini ortaya koymuştur. Asıl özgün katkısıysa cumhuriyet ilkesini bütünüyle kamusal katılımı özdeşleştirmiş ve etkin yurttaşlık pratiğinin (bir başka deyişle siyasal özgürlüğün) yerel düzeyden başlayan bir kurumsal örgütlenmeyi, “konsey sistemi” olarak adlandırdığı bir radikal demokratik ve konfederal katılım ağını gerektirdiğini öne sürmüş olmasıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Arendt, Amerikan federalistleri, cumhuriyetçilik, sözleşme teorisi, temsili demokrasi, konsey sistemi, federalizm ve konfederalizm, demokrasi teorisi, modern siyasal düşünce, çağdaş siyaset felsefesi.

## Abstract

This article aims to investigate a topic that has largely been overlooked in the scholarly literature on social contract theory and republicanism: a comparative discussion of the republican perspectives of Hannah Arendt and the American federalists. We discuss two interrelated problems. Our purpose is 1) to explore their relationship to contract theory, and 2) to examine their perspectives on representative democracy through a comparative analysis of their interpretations of the republican principle. Let us recapitulate our two main arguments. First, on the one hand, the federalists followed the abstract and rationalist outlook of social contract theory and made an original contribution to this tradition with a pragmatic and procedural outlook; on the other hand, they inherited a series of problems, especially the problem of amnesia, from the same school of thought. Arendt, however, reminded us that the hypothetical and ahistorical assumptions constitute an obstacle to understanding the historical dimensions as well as the ontological origin of the concept of contract, and responded to the abstract and rationalist approach of contract theory with a 'contractarianism' that stresses the historical dimensions of contracts and the political legacies they inherit. Furthermore, she also questioned the conceptions of power and constitution that were transmitted from contract theory to the American federalists. Second, the perspectives of Arendt and the American federalists represent two important turning points in republican political philosophy. While the American federalists put on paper the first systematic defense of representative democracy, they completely

detached the republican principle from citizen participation. Arendt, by contrast, reinterpreted the republican principle in the context of active citizenship and, like Rousseau, articulated a radical critique of representative democracy. Her most original contribution was to wholly identify the republican principle with public participation and to argue that the practice of active citizenship (i.e., political freedom) requires an institutional framework starting from the local level, a radical democratic and confederal participatory network she called the "council system".

**Keywords:** Arendt, American federalists, republicanism, contract theory, representative democracy, council system, federalism and confederalism, democratic theory, modern political thought, contemporary political philosophy.

\*\*\*



## Giriş

Sözleşme teorisini cumhuriyetçi siyaset felsefesiyle buluşturan ilk kanonik düşünür Rousseau'ydu. Rousseau halk egemenliğini kendi sözleşme anlayışının tam kalbine yerleştirmekle kalmamış, halk egemenliğinin doğrudan yurttaş katılımı olmaksızın hayata geçirilemeyeceğini öne sürerek temsili demokrasi paradigmasının ilk eleştirisini de ortaya koymuştu. Rousseau'nun cumhuriyetçi sözleşme teorisinin günümüzde yankılanmaya devam eden saptamalarından biri şuydu: Temsilin olduğu yerde demokratik egemenlikten söz edilemez. Kuşkusuz, Cenevreli cumhuriyetçinin temsil ilkesine olan bu alerjisi, siyasal özgürlüğü etkin yurttaşlık pratiğine (bir başka deyişle yasa yapım sürecine doğrudan katılıma) dayandırmasından kaynaklanıyordu. Dolayısıyla Rousseau'nun geleceğe miras bıraktığı soru,

---

\* Makalemizin Arendt'in temsili demokrasi eleştirisi ve konsey sistemi anlayışıyla ilgili olan kısmının erken bir versiyonu Devrim Sezer tarafından *Association for Social and Political Philosophy*'nin Amsterdam Üniversitesi'nde ve *Association for Political Theory*'nin Boulder Üniversitesi'nde (Colorado) gerçekleşen 2015 kongrelerinde sunulmuştu. Arendt ve Amerikan federalistlerini karşılaştırmalı olarak irdeleyen ortak çalışmamız ise iki ayrı bölümden oluşuyor. Bunlardan ilkinin, Arendt'in konsey sistemi anlayışını tartışmaya açmak amacıyla *Centre for Citizenship, Civil Society & Rule of Law* tarafından Haziran 2022'de Aberdeen Üniversitesi'nde düzenlenen bir mini konferansta sunmuştuk. Bu makaleye konu olan ikinci bölümünü ise Siyasal İlimler Türk Derneği tarafından Eylül 2022'de Bilgi Üniversitesi'nde gerçekleştirilen 1. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi'nde sunduk. Bu buluşmalarda soruları ve yorumlarıyla önerilerde bulunan katılımcılara, *Felsefi Düşün*'ün editörlerine, makalemizin hakemlerine ve "Toplum Sözleşmesi" sayısının editörü Kurtul Gülenç'e teşekkür ederiz.

temsili demokrasinin yeterince demokratik olup olmadığı, halk egemenliği ve siyasal özgürlükle çelişip çelişmediği idi.

Rousseau sonrası cumhuriyetçi düşüncede temsili demokrasiye ilişkin bu soruşturmaya en özgün katkılardan biri *Federalist Yazılar*'ı kaleme alan Amerikan federalistlerinden, diğeri ise *Devrim Üzerine* başlıklı eserinde gerek Rousseau'yu gerekse Amerikan federalistlerini kıyasıya eleştiren Hannah Arendt'ten gelmişti. Aslına bakılırsa bu katkıların cumhuriyetçi siyaset felsefesindeki iki önemli kırılma anına denk geldiğini söyleyebiliriz. Amerikan federalistleri temsili demokrasinin ilk büyük ve sistematik savunusunu kağıda dökerken cumhuriyet ilkesini yurttaş katılımından neredeyse tamamen koparmışlar, halk egemenliğini temsile dayalı bir "karma yönetim" modeline atıfla temellendirmişlerdi.<sup>1</sup> Arendt ise cumhuriyet ilkesini yeniden etkin yurttaşlık pratiği bağlamına yerleştirmiş, tıpkı Rousseau gibi temsili demokrasinin radikal bir eleştirisini ortaya koymuştu. Fakat hem Rousseau hem de Amerikan federalistlerinden farklı olarak sözleşme teorisini çeşitli sınırlılıkları nedeniyle eleştirmiş, cumhuriyet ilkesini bütünüyle kamusal katılımı özdeşleştirmiş ve en önemlisi etkin yurttaşlık pratiğinin (bir başka deyişle siyasal özgürlüğün) yerel düzeyden başlayan bir kurumsal örgütlenmeyi, "konsey sistemi" olarak adlandırdığı bir radikal demokratik katılım ağını gerektirdiğini öne sürmüştü. Son iki yüzyıldaki siyasal deneyimlerimizin ışığında Amerikan federalistlerinin perspektifini temsil paradigmasına dayalı liberal cumhuriyetçiliğin teorik manifestosu, Arendt'inkiniyse radikal demokratik cumhuriyetçiliğin tavizsiz bir savunması olarak tanımlayabiliriz. Temsili demokrasinin çağdaş demokratik tahayyüldeki egemen anlatı olduğunu anımsayacak olursak Amerikan federalistlerini "tarihin galipleri", temsili demokrasinin yerleşik kurumları karşısında tekrar tekrar mağlubiyete uğrayan konsey sistemini ise radikal

---

<sup>1</sup> On sekizinci yüzyılın sonlarında temsile dayalı yönetim anlayışını benimseyen ve demokratik katılımı sınırlandırmaktan yana olan yalnızca Amerikan federalistleri değildi şüphesiz. Emmanuel-Joseph Sieyès de benzer kaygılarla (popülizm tehlikesi) ve demokrasiyi sınırlandırmak amacıyla (hatta federalizm ile demokrasiyi özdeşleştirerek ve Amerikan federal modelinin üniter bir cumhuriyet olan Fransa'ya sokulmaması gerektiğini özellikle vurgulayarak) temsili yönetim anlayışını savunuyordu. Bkz. *Sieyès: Political Writings*, haz./çev. Michael Sonenscher (Indianapolis: Hackett, 2003). Ayrıca bkz. Nadia Urbinati, *Representative Democracy: Principles and Genealogy* (Chicago: University of Chicago Press, 2006), 138-166. Üniter cumhuriyet konusunda ise Sieyès ve Rousseau'nun hemfikir olduklarını not düşelim: Keith Michael Baker, "Political Languages of the French Revolution", *The Cambridge History of Eighteenth-Century Political Thought* içinde, haz. Mark Goldie ve Robert Wokler (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 636.

demokratik cumhuriyetçi geleneğin “kayıp hazinesi” olarak adlandırmak mümkün.

Tartışmaya açtıkları meselenin günümüzde devam eden önemi ve ortaya koydukları perspektiflerin özgünlüğüne karşın Arendt ile Amerikan federalistlerinin katkıları Arendt çalışmaları alanında herhangi bir karşılaştırmalı analize konu olmuş değil bugüne dek.<sup>2</sup> Cumhuriyetçilik üzerine olan literatürde de benzer bir ilgisizlik söz konusu. Kendisini ‘yeni-Romacı’ olarak sunan bir ‘cumhuriyetçi’ ekol, yurttaş katılımının cumhuriyetçi özgürlüğün temelini oluşturamayacağı savını öne sürüyor yıllardır.<sup>3</sup> Bu ekolün, Rousseau ve Amerikan federalistlerinden Arendt’e (ve günümüze) uzanan temsili demokrasi soruşturması üzerine kurulu çok boyutlu ve çok sesli bir siyasal düşünce hattını (eleştirilerle ve savunmalarla beslenen) tamamen görmezden geldiği kanısındayız.<sup>4</sup> Bu ekolün takipçileri, katılım meselesine olan kayıtsızlıkları nedeniyle, hem siyasal düşünce tarihinde soykütüğü çıkarılabilecek bir tartışmaya sırt çevirmiş, hem de günümüzdeki radikal demokratik arayışlar hakkında söyleyecek pek bir şeyleri bulunmadığını itiraf etmiş oluyorlar.<sup>5</sup> Gerek Arendt gerekse

---

<sup>2</sup> Arendt çalışmalarında Amerikan federalistlerine değiniler var. Fakat bunların büyük çoğunluğu Arendt’in federalistler hakkındaki yorumlarını tekrarlamakla yetiniyor: Seyla Benhabib, *The Reluctant Modernism of Hannah Arendt* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2003), 165-6, 208 ve James Muldoon, “The Origins of Hannah Arendt’s Council System”, *History of Political Thought* 37, sayı 4 (2016): 761-789.

<sup>3</sup> Philip Pettit, *On the People’s Terms: A Republican Theory and Model of Democracy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 16-18. Aydınlatıcı ve özenli bir yorum için bkz. Ahu Tunçel, *Bir Siyaset Felsefesi: Cumhuriyetçi Özgürlük* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 257-289.

<sup>4</sup> Tüm bu eleştirimiz tahakkümsüzlük olarak özgürlük anlayışını benimseyen cumhuriyetçi ekolün büsbütün değersiz olduğu anlamına gelmiyor: Sosyal adalet, anayasacılık ve çeşitli tahakküm biçimleri arasındaki ilişki ve mülkiyet ilişkilerinin yarattığı tahakküm biçimleri gibi pek çok meseleyi cumhuriyetçi bir tarzda yorumlama girişimleri dikkate değer. Bkz. Andreas Niederberger ve Philipp Schink, *Republican Democracy: Liberty, Law and Politics* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2013) ve *Theoria* 69, sayı 171 (2022).

<sup>5</sup> Rousseau’dan Amerikan federalistlerine, Tocqueville’den Arendt’e pek çok düşünürün dikkat çektiği bu mesele (temsili hükümet ile katılımcı yurttaşlık arasındaki gerilim) demokrasi teorisinde epey hararetli tartışmalara konu oldu ve olmaya devam ediyor. Demokrasi teorisindeki bu tartışmaları kabaca üçe ayırmak mümkün: 1) Temsil paradigmasını mevcut haliyle savunanlar: Hanna F. Pitkin, *The Concept of Representation* (Berkeley: University of California Press, 1967) ve Bernard Manin, *The Principles of Representative Government* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997); 2) Temsili demokrasiyi bu kavramın bir oksimoron olduğunu öne sürecek denli eleştirenler: Benjamin Barber, *Strong Democracy: Participatory Politics for A New Age* (Berkeley: University of California Press, 1984) ve Jacques Rancière, *Demokrasi Nefreti*, çev. Utku Özmakas (İstanbul: İletişim, 2014) 3) Temsil meselesi hakkında daha nüanslı bir tartışma yürütmekten yana olanlar: Urbinati, *Representative Democracy* ve Hélène Landemore, *Open Democracy*:

cumhuriyetçilik üzerine olan Türkçe literatürde de benzer bir boşluk söz konusu. Martin Diamond'un 1950'lerde vurguladığı gibi Amerikan federalistlerinin siyasal düşünce tarihine en önemli katkısıydı *Federalist Yazılar*.<sup>6</sup> Türkçeye cumhuriyetin kuruluşunun yüzüncü yılına doğru ancak çevrilebildi bu başyapıt.<sup>7</sup> Üç ayrı yazar tarafından kaleme alınan ve 85 makaleden oluşan *Federalist Yazılar*, görebildiğimiz kadarıyla Türkçede siyaset felsefesi alanındaki herhangi bir incelemeye konu olmadığı gibi siyasal düşüncenin serüvenini irdeleyen herhangi bir seçkiye veya kaynak kitaba dahil edilmiş de değil.<sup>8</sup>

Bu boşluğun giderilmesine katkıda bulunmak amacıyla önce Amerikan federalistlerinin, hemen ardından Arendt'in temsili demokrasi üzerine perspektiflerini farklı boyutlarıyla tartışmaya açmak arzusundayız. Birbiriyle ilişkili üç temel amacımız var. Evet, öncelikli hedefimiz siyasal düşünce tarihinde ihmal edilmiş bir konuyu irdelemek, bu konunun önemine dikkat çekmek ve anlaşılmasına katkıda bulunmak. Fakat aynı zamanda günümüzdeki kimi demokratik açmazları ve arayışları daha iyi kavrayabilmenin Amerikan federalistleri ile Arendt'in rekabet halindeki bakış açılarını layıkıyla anlamaktan geçtiğini göstermeyi de amaçlıyoruz. Son olarak, pek çok yorumcuyla kararsızlığa sürükleyen bir soruyu gündeme getireceğiz. Arendt temsili demokrasinin açmazlarını ve federalistlerin hatasını aşmaya yönelik bir çözüm olarak sunmuştu konsey sistemini. Öyleyse soru şu: Konsey sistemi temsili demokrasinin yerine mi geçecek, yoksa onu tamamlayıcı bir işlev mi üstlenecek? Makalenin son bölümünde bu konuya da değineceğiz.

---

*Reinventing Popular Rule for the Twenty-First Century* (Princeton: Princeton University Press, 2020).

<sup>6</sup> Martin Diamond, "Democracy and *The Federalist*: A Reconsideration of the Framers' Intent", *American Political Science Review* 53, sayı 1 (1959): 52-68.

<sup>7</sup> Kitabın çevirmenlerinin dört dörtlük bir sunuş yazısı kaleme aldıklarını vurgulayalım: Alexander Hamilton, James Madison, John Jay, *Federalist Yazılar*, çev. Tolga Şirin ve Necdet Umut Orcan (İstanbul: Runik, 2021), 13-43. Bu esere yapacağımız atıflarda kullandığımız İngilizce versiyondaki sayfa numaralarına da yer vereceğiz: *Hamilton, Madison, and Jay: The Federalist with Letters of "Brutus"*, haz. Terence Ball (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

<sup>8</sup> Şu iki kapsayıcı, titizlikle hazırlanmış ve kılavuz niteliği taşıyan çalışmada değinilmemiş: Mehmet Ali Ağaoğulları (haz.), *Sokrates'ten Jakobenlere: Batı'da Siyasal Düşünceler* (İstanbul: İletişim, 2011); Ahu Tunçel ve Kurtul Gülenç (haz.), *Siyaset Felsefesi Tarihi: Platon'dan Žižek'e* (Ankara: Doğu Batı, 2013). Şu kolektif çalışmada da yer verilmemiş: *Res Publica*, haz. Armağan Öztürk (Ankara: Doğu Batı, 2013).

Fakat yazının ilk bölümünde Amerikan federalistleri ile Arendt'in sözleşme geleneğiyle kurdukları ilişkiyi tartışmamız gerekiyor. Zira Amerikan federalistlerinin sözleşme teorisine ana hatlarıyla bağlı olmakla kalmayıp bu geleneği prosedürel bir anayasacılık ve temsili yönetim vurgusuyla zenginleştirdikleri, Arendt'in cumhuriyetçiliğinin ise "söz verme" ediminin ve anayasanın önemini vurgulamasına karşın sözleşme teorisi başlığı altına yerleştirilemeyeceği kanısındayız.

## Sözleşme Teorisine Karşı Sözleşmecilik

Modern toplum sözleşmesi teorisi, siyasal meşruiyet tartışmalarına makul ve makbul bir yanıt sunma çabasının ürünü olarak ortaya çıkmış ve on yedinci yüzyılın ortasından on sekizinci yüzyılın sonuna dek altın çağını yaşamıştı. Aslına bakılırsa oldukça basit bir düşünce deneyiyle işe başlar sözleşme teorisi. Meşru veya adil bir siyasal toplumun hangi temeller üzerinde yükselmesi gerektiğini saptamak için hipotetik bir 'başlangıç durumu'na (daha klasik ifadeyle doğa durumundan siyasal topluma geçiş anına) davet ederiz. Burada asıl amaç, mevcut tarihsel bağlamdan kendimizi tamamen soyutlayarak üzerinde anlaşmaya varabileceğimiz temel ilkeleri ve rızaya dayalı bir siyasal toplumun meşruiyet koşullarını belirlemektir. Bu tarih dışı bakış açısı, tarihselliğimizi ve tarihselliğimizden kaynaklanan deneyimleri ve çatışmaları unutmaya veya askıya almaya yönelik bu düşünce deneyi Hobbes'tan Rawls'a kadar sözleşme teorisinin belkemiği olagelmıştır. Rawls'un bu başlangıç anındaki konumumuzu tanımlarken kullandığı "bilgisizlik perdesi" kavramı, sözleşme teorisinin beraberinde getirdiği hafızasızlaştırmanın oldukça anlamlı ve isabetli, ama bir o kadar da ironik bir yansımasıdır.<sup>9</sup>

*Federalist Yazılar*'ı, federalistlerin temsili demokrasi anlayışına zemin oluşturacak yaratıcı ve pragmatik bir sözleşme teorisi yorumu olarak okuyabiliriz. Federalistler de bizi (ve seslendikleri Amerikan halkını) bir başlangıç noktasına davet etmekte, geçmişin üstüne sünger çekmeyi teklif etmektedir: Yalnızca kölelik kurumu ve Amerikan yerlilerinin yerinden yurdundan edilmesi gibi karanlık noktaların üzerini ustalıklı örttükleri için değil, cumhuriyet ilkesinin "anti-federalistler"ın sahip çıktığı demokratik içeriğini siyasal ve düşünsel hafıza(mız)dan silmeye yönelik bir müdahalede

---

<sup>9</sup> John Rawls, *Justice as Fairness: A Restatement*, haz. Erin Kelly (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2001). Bu hafızasızlaştırma girişiminin harikulade bir eleştirisi için bkz. Sheldon Wolin, *The Presence of the Past: Essays on the State and the Constitution* (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1989), 32-46, 137-150.

buldukları için de.<sup>10</sup> Arendt'in sözleşmecilik ve anayasacılık yorumu ise siyasal meşruiyeti belirlemeye yönelik böyle bir düşünce deneyine ve hafızasızlaştırmaya dayanmadığı gibi bizi, sözleşme teorisinin odağında yer alan kimi varsayımları (doğa durumu ve doğal haklar gibi) sorgulamaya da götürür. Şöyle ifade etmek de mümkün bu farkı: Arendt, sözleşme teorisinin hipotetik akıl yürütmelere dayalı soyut ve rasyonalist yaklaşımına sözleşmelerin tarihsel boyutlarını ve devraldıkları siyasal mirasları vurgulayan bir 'sözleşmecilik'le cevap vermiştir.<sup>11</sup> Bize öyle geliyor ki sözleşme meselesine yönelik bu iki farklı tutum, cumhuriyet ilkesinin ve yurttaşlık pratiğinin Arendt ve Amerikan federalistleri tarafından iki ayrı şekilde yorumlanmasıyla yakından ilişkilidir.

Sözleşme teorisinin Amerikan cumhuriyetçiliğini derinden etkilediği sık sık dile getirilir.<sup>12</sup> Sözleşmeci yaklaşım gerçekten de hem devrim süresince hem de federal birliğin kuruluşunda siyasal yaşamın kavranış tarzını baştan başa biçimlendirmiş gibidir. Hatta diyebiliriz ki toplum sözleşmesi düşüncesi Amerika'nın devrim ve cumhuriyet deneyimi sayesinde yalnızca filozofların kitaplarında karşımıza çıkan bir mefhum olmaktan çıkmış, siyasal yaşamda deneyimlenen ve canlanan bir kavrama dönüşmüştür. Cumhuriyetin kurucuları, Britanya kolonilerinin başkaldırısını yasa dışı bir isyandan ayırmak ve meşru bir zemine oturtmak için Locke'un vazgeçilmez haklar ve direnme hakkı kavramları etrafında ördüğü rızaya dayalı yönetim anlayışına başvurmuşlardı. Jefferson'un kaleme aldığı Bağımsızlık Bildirgesi, Locke'un sözleşme teorisinin Amerika'da önemli bir siyasal ilham kaynağına dönüştüğünü teyit eden bir belge niteliğindedir. İnsanların vazgeçilmez haklarla donatıldığını; bu hakların başında yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı hakkının geldiğini söylüyordu Jefferson: "Bu hakları korumak için insanlar tarafından yönetimler kurulur ki bunlar meşru yetki ve güçlerini yönetilenlerin rızasından alırlar. Ancak ne zaman ki bir yönetim biçiminin bu hedefleri yıkıcı bir etkisi olmaya başlar, o yönetim biçimini değiştirmek veya

---

<sup>10</sup> Amerika'nın karanlık geçmişinin kamusal hafızadan silinmesine ilişkin iki yorum: Wolin, *The Presence*, 32-46 ve Richard Beeman, "Introduction", *The Declaration of Independence and the United States Constitution* içinde, haz. Richard Beeman (New York: Penguin, 2012), xxxviii-xl.

<sup>11</sup> Bizim burada vurguladığımız farkı (rasyonalist sözleşme teorisine karşı tarihselliği öne çıkaran sözleşmecilik) anayasacılık bağlamında irdeleyen bir yorum için bkz. Jacob T. Levy, "Not So *Nomus* an *Ordo*: Constitutions Without Social Contracts", *Political Theory*, sayı 37/2 (2009): 191-217.

<sup>12</sup> Michael Zuckert, *Natural Rights and the New Republicanism* (Princeton: Princeton University Press, 1998).



ortadan kaldırmak insanların hakkıdır.”<sup>13</sup> Devrimin, temsil edilmedikleri bir mecliste alınan kararları tıpkı bir tiran gibi Amerikan halkına dayatan Britanya parlamentosuna karşı verilen haklı bir özgürlük mücadelesi olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlardı Amerikan cumhuriyetçileri. Bu nedenle sözleşme teorisiyle kurdukları ilişkinin kelimenin tam anlamıyla onları güçlendiren pragmatik bir yanı vardı. Gelgelelim pek çok yorumcu söz konusu bu etkinin tek yönlülüğüne dikkat çekmiş, sözleşme teorisine Amerika’da kayda değer herhangi bir felsefi veya teorik katkı yapılmadığını vurgulamıştır.<sup>14</sup> Yalnızca bağımsızlık mücadelesi ve bildirgesiyle sınırlı tutulduğunda bu saptamada bir haklılık payı vardır şüphesiz. Ne var ki bu iddia federal birliğin kuruluşunu içerecek şekilde genişletilirse Amerikan federalistlerinin sözleşme teorisine katkısını bir hayli silikleştirecektir. Bu kayda değer katkıyı eğrisiyle doğrusuyla görebilmek için yüzümüzü *Federalist Yazılar’a* çevirmemiz gerekir.

Federalistlerin sözleşme (ve temsili demokrasi) teorisine en özgün katkısı siyasal prosedürleri belirlemeye özel bir önem atfetmelerinde saklıdır. *Federalist Yazılar’da* bu konuya genişçe bir yer ayrılmıştır. Aslına bakılırsa hipotetik akıl yürütmelerle vardıkları bir sonuç değildi bu: Prosedürlere olan ilgileri federal birliğin kökeninde iki önemli kopuş veya yırtılma anı yer almasından kaynaklanıyordu. Cumhuriyetin başlangıcına devrimci bir başkaldırının damga vurduğunu belirtmiştik. Fakat ikinci ve yarattığı etki nedeniyle ilkinden aşağı kalır yanı olmayan bir siyasal kopuş daha vardı Amerika’da: Britanya kolonilerinin oluşturduğu konfederal birlik, yeni bir anayasa önerisiyle birlikte Philadelphia Kongresi’nde ortadan kaldırılmıştı. Üstelik böyle bir anayasayı hazırlama yetkisine sahip olmayan temsilcilerce alınan bir karardı bu. Prosedürlerin tanımlanması konusunda eşi benzeri görülmemiş bir hassasiyet göstermelerinin arka planında bu iki siyasal deneyim yer almaktaydı. Dolayısıyla katmerli bir meşruiyet açığının federal cumhuriyetin başlangıç anına düşürdüğü gölge, Amerikan federalistlerini anayasanın ruhu ve içeriği kadar yapılış sürecine ve işleyiş tarzına ilişkin prosedürlere, siyasal ilkelerin ve kurumların birbirleriyle etkileşimini

---

<sup>13</sup> Thomas Jefferson, *Bağımsızlık Bildirgesi*, çev. Gülden Kurt (İstanbul: Doruk, 2012), 62 (çeviride bazı değişiklikler yapıldı). İngilizcede: *The Declaration of Independence and the United States Constitution*, haz. Richard Beeman (New York: Penguin, 2012), 2.

<sup>14</sup> Thad W. Tate, “The Social Contract in America, 1774-1787: Revolutionary Theory as a Conservative Instrument”, *The William and Mary Quarterly*, sayı 22/3 (1965): 375-391. Federalistlerin siyasal düşüncesinin felsefi boyutlarına ilişkin bir tartışma için bkz. Morton White, *Philosophy, The Federalist, and the Constitution* (Oxford: Oxford University Press, 1987).

düzenleyen usullere dikkat kesilmeye sevk etmiş gibiydi.<sup>15</sup> İşte bu nedenle *Federalist Yazılar*'da siyasal prosedürlere ilişkin detaylı yorumlarla karşılaşırız: Senatörlerle temsilcilerin görev sürelerinden anayasa değişikliklerinin yapılış tarzına, güçler ayrılığının işleyiş mantığından eyaletlerin ve federal hükümetin yetki alanlarının belirlenmesine, yasama organlarındaki temsilcilerin seçilme biçiminden yüksek mahkeme üyelerinin nasıl belirleneceğine varana kadar bir dizi prosedür tanımlanmış ve ayrıntılı olarak yorumlanmıştır. Bu titiz tutum, Amerikan federalistleri için prosedürlerin saptanmasının vazgeçilmez hakların anayasal güvencelerle garanti altına alınması kadar önemli olduğunun, daha doğrusu onların gözünde bu ikisi arasında içsel bir bağ olduğunun güçlü bir göstergesidir.<sup>16</sup>

Federalistlerin, yeni anayasayı onaylatma amacıyla seslendikleri Amerikan halkını, sözleşme teorisindeki düşünce deneyinde olduğu gibi bir sıfır noktasında durduklarına ikna etmeyi amaçladıklarını söylemiştik. Bu nedenle sözleşme teorisinde halk egemenliğini demokratik katılımdan ziyade ilkel bir rıza gösterme edimiyle özdeşleştiren Lockeçu bakış açısını izliyordu federalistler. Peki tam olarak neydi Amerikan halkının rıza gösterdiği şey? Yalnızca vazgeçilmez haklarla donatıldıkları mı? Federal devletin asıl görevinin tarafsız bir hakem rolü (bir başka Lockeçu tema) üstlenerek birbiriyle çatışan grupları dengelemek ve hiç kimsenin bir başkasının haklarını ihlal etmeden yaşamasını garanti altına almak olduğu mu?<sup>17</sup> Kuşkusuz, bunlara rıza gösterilmeye davet edilmişlerdi ve bu tür anayasal güvenceler siyasal bakımdan yabana atılacak meseleler değildi. Fakat bir de şu vardı: Amerikan halkının onayına sunulan yeni bir sözleşme niteliğindeki federal anayasa, geçmişe sünger çekilmesine yardımcı olacak bir milat, mutlak bir kopuş veya başlangıç noktası, doğa durumundan siyasal topluma geçiş anı gibi takdim ediliyordu. Hamilton mevcut konfederasyonun başarısızlıklarından ve “anarşik” yapısından, Jay ise “uyumsuz cumhuriyetler”in bölünmüşlüklerinden söz ediyor; her ikisi de güçlü bir merkezi hükümetle halk egemenliğinin (ki onlara göre cumhuriyet ilkesi bu ikincisidir) buluşturulmasının federal sözleşmenin en temel önceliği olduğuna dikkat çekiyordu.<sup>18</sup> Madison ise “öncelikle temeli”, ardından “üst

<sup>15</sup> Anayasanın yapılış tarzının en az içeriği kadar önemli olduğunu vurgulayan aydınlatıcı bir çalışma için bkz. Serdar Tekin, *Founding Acts: Constitutional Origins in a Democratic Age* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2016).

<sup>16</sup> Bu bağı vurgulayan önemli bir çağdaş yorum için bkz. Norberto Bobbio, *The Future of Democracy*, haz. Richard Bellamy, çev. Roger Griffin (Cambridge: Polity Press, 1987), 24-26.

<sup>17</sup> Madison'ın (oto)biyografisinden alıntılan Garrett Ward Sheldon, *The Political Philosophy of James Madison*, (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2001), 56-57.

<sup>18</sup> *Federalist Yazılar*, 1. ve 4 no.lu makaleler, 47, 66 (1, 16).

yapı'yı değiştirmekten, cumhuriyet ilkesini “kötü namı ve öldürücü fenalıklar”dan arındırmak ve demokrasi belasından kurtarmaktan bahsediyordu.<sup>19</sup> Bu fenalıkların başında da “farklı fikirler arasında uzlaşma sağlamak için” kurulmuş olan “konsey ve danışma organları” gelmekteydi. Doğru, “antik cumhuriyetleri” ve “saf demokrasileri” eleştiriyordu öncelikle Madison. Fakat aynı zamanda, tıpkı Hamilton gibi, kolonyal dönemin radikal demokratik kurum ve pratiklerini hedef almakta, konfederal dönem de dahil olmak üzere Britanya kolonilerinin bütün siyasal geçmişini tümüyle unutulması gereken kaotik bir ‘doğa durumu’ olarak resmetmekteydi.<sup>20</sup> Oysa anti-federalistlerin haklı olarak vurguladıkları gibi konfederal geçmiş kaotik bir doğa durumu olmaktan çok uzaktı.<sup>21</sup> O geçmişi reddetmek; yerel demokratik pratikleri ve kurumları, katılımcı yasal düzenlemeleri ve gelenekleri, cumhuriyet ilkesinin etkin yurttaşlık pratiği temelinde anlaşıldığı bir siyasal mirası kamusal hafızadan silmek anlamına gelecekti.<sup>22</sup> Birazdan daha ayrıntılı olarak göstereceğimiz gibi federalistlerin amacı, bu siyasal mirası itibarsızlaştırarak cumhuriyet ilkesini demokratik katılımdan tamamen koparmaktı zaten. Bu nedenle yurttaşlık pratiğini, temsilcilerin ‘özgür ve adil seçimler’ aracılığıyla yönetilenlerce belirlenmesine indirgeyen (ve Rousseau’nun yaklaşık yirmi beş yıl önce eleştirdiği) ‘seçimlik demokrasi’ anlayışının sözcülüğünü üstlenmiş gibidir federalistlerin sözleşmesi.<sup>23</sup>

Sözleşme teorisi (ve Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi) özgürlük, yaşam ve mutluluk arayışı haklarının bütün siyasal yönetimlerden (ve tarihten) bağımsız olduğunu varsaymış, bu nedenle onları ‘devredilemez’ veya ‘doğal’ haklar olarak tanımlamış ve bir tür ‘beşeri doğa’ya atıfla temellendirmişti. Arendt ise felsefi yolculuğunun başından itibaren hakların tarih ve siyasetten bağımsız olarak tanımlanamayacağını, doğaya atıfla temellendirilemeyeceğini söylüyordu. Bu vazgeçilmez hakların, onları tanımlarken kullandığımız ‘sivil’ ve ‘siyasal’ sıfatlarının da açıkça gösterdiği gibi, bir siyasal topluluğa üye olduğumuz andan itibaren edinildiğini, anlam ve gerçeklik kazandığını vurguluyordu.<sup>24</sup> “Haklara sahip olma hakkı” kavramıyla kastettiği, tüm haklarımızı edinmemizin esasen siyasal bir koşula dayandığıydı: Haklarımızı

---

<sup>19</sup> *A.g.e.*, 37 no.lu makale, 270 (174).

<sup>20</sup> Wolin, *The Presence*, 112.

<sup>21</sup> Anti-federalistler üzerine ayrıntılı bir tartışma için bkz. Herbert J. Storing, *What the Anti-Federalists Were For* (Chicago: University of Chicago Press, 1981).

<sup>22</sup> Wolin’in bu konuya ilişkin değerlendirmesi için bkz. Wolin, *The Presence*, 82-119.

<sup>23</sup> Bambaşka bir konuyu (ama benzer bir eğilimi) irdeleyen şu çalışmadan ödünç alarak kullanıyoruz bu tabiri: Ülkü Doğanay, Halise Karaaslan Şanlı ve İnan Özdemir Taştan, *Seçimlik Demokrasi* (Ankara: İmge, 2017).

<sup>24</sup> *Toplum Sözleşmesi*’nde de karşımıza çıkan bir argüman bu: Rousseau’nun kitabının alt başlığının *Siyasal Hukukun İlkeleri* olduğunu hatırlayalım.

ancak, bu hakları bize tanıyacak bir siyasal topluluğa üye olduğumuzda kazanırız. Dolayısıyla sivil ve siyasal haklarımızı ne ahlak öğretilerine ne de kendisine insan doğasını referans alan doğal hukuk teorisine atıfla temellendirmek mümkündür: Haklarımızın kökeninde metafizik bir temel değil, siyasal bir topluluğa üyelikten kaynaklanan kazanımlar yer alır.<sup>25</sup> Fakat Arendt'in buradaki tartışmamız açısından daha önemli olan itirazları da var sözleşme teorisine. *Devrim Üzerine*'nin çeşitli pasajlarına dağılmış olan bu itirazları üç başlık altında toplayabileceğimiz kanısındayız.

Arendt'in toplum sözleşmesi teorisine ilk ve en sert itirazı, yönetme hakkının yöneticilere devrine ilişkin vurgudur. Locke'un sözleşme teorisinde bile karşımıza çıkan bu yetki devri, sözleşmenin vazgeçilmez hakların korunması karşılığında herkesin "yönetilmeye razı geldiği kurgusal bir anlaşma" olarak yorumlanmasından kaynaklanır. "İktidarın yönetime, rızanın da onun hükümlerine teslim edilmesini buyuran" böyle hipotetik bir toplum sözleşmesi, herkesin kurgusal ve ilksel bir rıza gösterme edimiyle kendi iktidarından feragat etmesini ve yönetilmeye razı olmasını vurgulaması nedeniyle "siyasal eylemin temel gramerini" anlamaktan uzaktır. Uzaktır çünkü "yönetilenler, yönetimi değiştirmek ve bir başka yöneticiyi görevlendirmek için kendi ilk iktidatlarını geri kazanmaya azmetmedikleri sürece siyaseten iktidarsız kalırlar." Yurttaşların bu şekilde iktidarsızlaştırılmasının "iktidarın halka dayandığını savunan cumhuriyet ilkesi"yle çeliştiği gün gibi açıktır.<sup>26</sup>

Arendt'in ilkiyle yakından ilişkili ikinci itirazıysa toplum sözleşmesinin (ve dolayısıyla Amerikan Anayasası'nın) hedefine yönelik bir eleştiridir: Sözleşmenin asıl amacının devleti ve iktidarı sınırlamak, böylelikle sivil hakları güvence altına almak olduğu vurgulanmıştır hep. Kuşkusuz, keyfi yönetimin engellenmesi ve herkesin temel haklarının anayasal güvencelerle korunması elzemdır: Arendt anayasal güvencelerle korunan sivil hakları "özgürlük"ten ayırarak "özgürleşme" olarak adlandırır ve keyfi yönetimden özgürleşmenin modern bir cumhuriyetin yurttaşları için taşıdığı önemi asla yadsımaz.<sup>27</sup> Ne var ki sözleşmenin/anayasanın yalnızca sınırlayıcı ve 'negatif' bir anlaşma olarak kabul edilmesi eksik bir bakış açısidir ve yanlış bir iktidar kavrayışına dayanır. İktidar, başkaları üzerinde tahakküm kurma, onları yönetme veya onlara istemedikleri bir şeyi yaptırma kapasitesi değildir.

---

<sup>25</sup> Hannah Arendt, *Totalitarizmin Kaynakları 2: Emperyalizm*, çev. Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim, 1998), 295, 304, 306-307.

<sup>26</sup> Hannah Arendt, *Devrim Üzerine*, çev. Onur Eylül Kara (İstanbul: İletişim, 2012), 229.

<sup>27</sup> *A.g.e.*, 187-189.

Machiavelli ve Hobbes'tan Carl Schmitt'e, Weber'den Robert Dahl'a varana dek pek çok düşünür ve yazarda karşımıza çıkan bu iktidar anlayışı 'hükümlerlik-itaat ilişkisi'ne dayalı olması nedeniyle siyasetin özünü kavramaktan acizdir.<sup>28</sup> Zira siyasetin özü katılımdır ve "siyasal özgürlük, 'yönetimde bir katılımcı olma hakkı' demektir."<sup>29</sup> Bizim tartışmamız açısından daha önemlisi, siyasal tahayyülümüzdeki ve siyaset felsefesi kanonundaki bu egemen iktidar anlayışının eksik bir anayasa kavrayışını beraberinde getirmesidir. Arendt'in aksi yöndeki yanıltıcı iddialarına rağmen (ki bu meseleye daha sonra kısaca değineceğiz) federalistler de siyasal düşünce tarihinde egemen olan bu iktidar anlayışını takip etmişlerdi. Oysaki "iktidar," diye özellikle altını çiziyordu Arendt, "yalnızca insanlar eylem gayesiyle bir araya geldiklerinde varlık kazanır ve herhangi bir sebeple dağıldıklarında ve birbirlerini yalnız bıraktıklarında da varlığını yitirir." Bu nedenle "bağlanma ve söz verme, birleşme ve anlaşma da iktidarı yaşatmanın yollarıdır."<sup>30</sup> Demek oluyor ki anayasanın sivil hakları güvence altına almak kadar önemli bir diğer hedefi, hatta siyasal açıdan ondan daha hayati olan işlevi, insanların yönetime katılmak amacıyla bir araya geldikleri kurumların ve mekanların sayısını artırarak iktidarı çoğaltmaktır. Dolayısıyla anayasa yalnızca sınırlayıcı bir işlev üstlenen, yurttaşları devlet eliyle gerçekleştirilen 'iktidar istismarı'ndan koruyan bir sözleşme olarak düşünülemez. Anayasanın asıl amacı, insanların yönetime katılmak maksadıyla bir araya gelip konuştukları, eylemde buldukları ve müşterek meseleleri tartıştıkları siyasal mekanları ve formel kurumları yaratmak, böylelikle yurttaşların siyasal özgürlüğü icra edebileceği ve hayata geçirebileceği "iktidar odaklarını" artırmaktır.<sup>31</sup>

Üçüncü ve son olarak, sözleşme hipotetik akıl yürütmelerle oluşan kurgusal bir anlaşma değildir. Arendt'e göre sözleşme, farklı olaylar veya deneyimler neticesinde ve karşılıklı verilen sözlerle ortaya çıkan, bu sözleri veren insanları yeni bir iktidar yapısında birbirine bağlayan bir ittifak veya birleşim (Roma'ya has manasıyla *societas*) anlamına gelir. İnsanın "söz verebilme ve tutabilme yetisi"nden, dolayısıyla "dünya kurma becerisi"nden kaynaklanması nedeniyle insanlık durumuna içkin 'ontolojik' bir kökeni vardır sözleşmenin. Fakat farklı olayların ve deneyimlerin sonucunda ortaya çıkması nedeniyle tarihsel bir bağlamın ve o tarihsel bağlama özgü siyasal

---

<sup>28</sup> İktidar kavramı üzerine yetkin bir tartışma için bkz. Steven Lukes, *Power: A Radical View* (İkinci Basım) (Londra: Palgrave Macmillan, 2005 [1974]).

<sup>29</sup> *A.g.e.*, 293.

<sup>30</sup> *A.g.e.*, 234. Aynı zamanda bkz. Hannah Arendt, *İnsanlık Durumu*, çev. Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim, 1994), 273-283.

<sup>31</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 188, 191, 194, 197.

mirasların damgasını da taşır. Arendt'in siyaset felsefesinde Tocqueville etkisinin en belirgin olduğu anlardan biridir bu sözleşme anlayışı.<sup>32</sup> Şu veya bu amaca hizmet eden hafızasızlaştırma çabalarının, hipotetik başlangıç noktalarının veya keskin kopuşların sözleşme kavramının ontolojik kökenini olduğu kadar tarihsel boyutlarını da anlamamızın önünde bir engel teşkil ettiğini hatırlatır Arendt bize. Toplumlar, söz vererek/tutarak bir kuruluş eyleminde birleştikleri anlarda hep bir şeylerin tam ortasındadırlar. Dolayısıyla sözleşmeler (ve cumhuriyetler), muhtelif tarihsel ve siyasal mirasların (hem kazanımların hem de yüklerin) izlerini eğrisiyle doğrusuyla bünyelerinde barındırır.<sup>33</sup> Konumuzla doğrudan ilişkili bir örnekle kısaca açıklayalım. Kasaba meclisleri, Arendt'in Tocqueville'i izleyerek tekrar tekrar vurguladığı gibi, Amerika'nın gerek kolonyal gerekse konfederal döneminde muazzam bir rol oynamışlardı. Çünkü Amerika'da katılımcı demokrasi pratiğine can veren, siyasal özgürlüğün kasaba ölçeğinde icra edildiği yerel kurumlardı bu meclisler. Amerika'nın konfederal dönemdeki katılımcı demokrasi anlayışı böyle bir siyasal mirastan besleniyordu. Arendt Kıta Avrupası'ndaki siyasal tıkanmaları ve Fransa'da üniter cumhuriyetçiliğin demokrasi açığını böylesi bir mirastan yoksunluğa bağlar: "Eski Dünya'da olmayan şey, kolonilerdeki kasaba meclisleriydi."<sup>34</sup>

Arendt, Amerika'da katılımcı ruhun ve siyasal özgürlüğün sönümlenmesini ve temsili demokrasinin uzun vadedeki zaferini, Amerikan federalistlerinin bu yerel kurumları yeni cumhuriyetin siyasal yapısına entegre edememesine, kolonyal ve konfederal dönemdeki demokratik mirası adeta kaza ile unutmalarına bağlar. Sanki federalistlerin cumhuriyet ilkesini yorumlayış tarzında, demokrasi alerjisinde ve konfederal geçmişin üzerine sünger çekme arzusunda herhangi bir sorun yokmuş da kasaba meclisleri durup dururken unutulmuş ve benzersiz bir demokratik miras siyasal hafızadan talihsiz sonuçlar doğuran bir beceriksizlik nedeniyle ansızın silinmiş gibi. Arendt'in

---

<sup>32</sup> *Amerika'da Demokrasi* de bir "başlangıç noktası" tartışmasıyla açılır. Fakat Tocqueville'in bu kavramla kastettiği şey hipotetik ve soyut bir başlangıç konumu değil, demokrasinin Amerika'da devrıldığı tarihsel ve siyasal miraslardır. Bkz. Alexander de Tocqueville, *Amerika'da Demokrasi*, çev. Seçkin Sertdemir Özdemir (İstanbul: İletişim, 2016), 53-69.

<sup>33</sup> Arendt'in 'beyaz sorunu'na karşı sessizliğini halı altına süpürmemek lazım. Başka yazılarında da ("Şiddet Üzerine" ve "Little Rock" başlıklı makalelerinde örneğin) tosladığımız bir duvar bu. Eichmann davası sonrasında kolektif sorumluluk meselesi üzerine yazdıkları hatırlandığında Arendt'in kendiyile çeliştiğini söylemek mümkün. Kısa ama aydınlatıcı bir yorum için bkz. Banış Ünlü, "Sözleşme ve Sömürge", *Birikim*, sayı 398-399 (2022): 28-30. Fakat tüm bunlar Arendt'in sözleşmeciliğinin (ve genel olarak sözleşmeci düşüncenin) ırkçılık ve sömürgecilikten ayrıştınlamayacağı anlamına gelmiyor hiç kuşkusuz.

<sup>34</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 221.

bu iddiasının yanlışlığını anlayabilmek için *Federalist Yazılar*'a yakından bakmamız gerekiyor. Zira siyaset felsefesi kanonundaki ve cumhuriyetçi düşüncedeki yeri yeterince anlayılamamış olan bu kurucu ve derinlikli metne baktığımızda, demokrasinin katılımcı ve yerel meclislere dayalı olan versiyonunu toptan ortadan kaldırmaya yönelik hamlelerle örülen bir yaklaşımla, temsili demokrasinin ilk düşünsel manifestosuyla karşılaşılıyor.

## Temsil Meselesi ve Cumhuriyet İlkesinin Dönüşümü

*Federalist Yazılar*'da ve daha genel olarak federalistler ile anti-federalistler arasındaki kamusal tartışmada devrimci geleneğin sözleşme teorisiyle kesişen en temel sorusu ile yüz yüze geliyoruz: Özgürlüğü koruyacak bir siyasal düzen nasıl kurulacaktır ve hangi ilkelere dayandırılacaktır? Dolayısıyla *Federalist Yazılar*'a konu olan asıl mesele bir başlangıç sorunudur. Devrim olup bitmiş, devrimi yapan on üç Amerikan kolonisi konfederasyon ilkeleri altında bağımsız hale gelmiştir. Fakat devrimin kalıcı olarak tesis edeceği siyasal düzenin ve rejimin niteliği halen bir tartışma konusudur. Yeni Amerikan cumhuriyeti nasıl bir anayasa, dolayısıyla nasıl bir toplum sözleşmesi üzerine kurulmalıdır? Tartışmanın tarafları, bu soruya hiç şüpheye yer bırakmayacak biçimde tek bir yanıt vermek konusunda uzlaşıyorlar: cumhuriyet.<sup>35</sup> Ancak bir cumhuriyetin çatısı altında aile bağlarından ve patronaj ilişkilerinden özgürleşmiş, rızaya dayalı bir siyasal örgütlenme kurulabilecektir. Öte yandan kurucu kadrolarda cumhuriyetin tanımı, başka bir deyişle cumhuriyet ilkesinin içeriği konusunda derin bir kafa karışıklığının hüküm sürdüğünü federalistler ve muarızları arasındaki anlaşmazlıkta açıkça gözlemliyoruz.<sup>36</sup> Tanımlama konusundaki bulanıklığı 'başarılı' retorik müdahalelerle lehlerine çeviren,<sup>37</sup> temsili demokrasinin sistematik bir manifestosunu ortaya koyan ve yurttaşların siyasete katılımını düzenli seçimlere indirgeyen federalistlerin kesin 'zaferiyle' sonuçlanan bu anlaşmazlık sadece Amerikan cumhuriyetinin 'başlangıcını' belirlemekle

---

<sup>35</sup> Aralarındaki tüm ayrımlara ve anlaşmazlıklara karşın federalist ve anti-federalist kamptaki figürlerin bir 'kadro' olarak çalıştığını, iki kamptakilerin de temelde yurttaşların rızasına ve doğal haklarının korunmasına dayanan bir rejim ortaya çıkarmak konusunda anlaşmış olduğunu, bir anlamda aynı siyasal dili paylaştığını inkar edemeyiz. Bkz. Thomas G. West, *The Political Theory of the American Founding: Natural Rights, Public Policy, and the Moral Conditions of Freedom* (New York: Cambridge University Press, 2017), 2; Paul Peterson, "The Meaning of Republicanism in *The Federalist*", *Publius*, sayı 9/2 (1979): 46.

<sup>36</sup> Peterson, "The Meaning of Republicanism", 53.

<sup>37</sup> Federalistlerin kullandığı güçlü retorik hatırlatan çalışmalar için bkz. Joshua Miller, "The Ghostly Body Politic: The Federalist Papers and Popular Sovereignty", *Political Theory*, sayı 16/1 (1988): 99-119; Patrick Riley, "Martin Diamond's View of *The Federalist*", *Publius*, sayı 8/3 (1978): 71-101.

kalmamış; aynı zamanda cumhuriyet ilkesinin anlaşılma biçimini kökten değişikliğe uğratmıştır.

On sekizinci yüzyıl sonunda cumhuriyet rotası monarşi karşıtlığı tarafından belirlenen, erdem sahibi yurttaşların katılımıyla oluşan ve ortak iyiyi gözeten yasalara dayalı bir özyönetim biçimi olarak tarif ediliyordu.<sup>38</sup> Amerika'daki kurucu tartışmaya konu olan esas meseleyse halk egemenliğinin nasıl anlaşılacağına, yani cumhuriyet çatısı altında halkın kendi kendisini yönetmesinin nasıl mümkün olacağını saptamakla ilgiliydi. Anayasanın kabulüne giden yolda yapılan tartışmalarda Bağımsızlık Bildirgesi'nin yazarı Jefferson, yerel meclislerdeki demokratik katılımı vurgulaması sebebiyle anti-federalistlere daha yakın durmaktaydı. Kurucu kadronun önemli isimlerinden John Adams ise cumhuriyet ilkesini hukuk önünde eşitlikten ibaret görüyordu. Federalistlerin cumhuriyet ilkesini yorumlama biçimi bu iki perspektifin arasına yerleştirilebilir.<sup>39</sup> Zira Adams'ın minimal hukuk devleti, halk egemenliğinin hayata geçirilmesi için yeterli değildi; Jefferson'ın 'demokratik cumhuriyeti' ise tiranlık, istikrarsızlık ve keyfi yönetim tehditlerine açıktı. Bu nedenle federalistler Amerikan halkını 'tertemiz' bir başlangıca, hukuk devletinden fazlasını vadeden ama demokrasiyle cumhuriyet arasına da bir sınır çizmeyi öngören yepyeni bir anayasaya davet etme yoluna gittiler. Böyle bir başlangıç, konfederal yapının toptan bir reddini mümkün kılması bakımından federalistlerin tek bir anayasa altında birleşmiş, güçlü merkezi hükümete sahip, geniş kapsamlı bir cumhuriyet kurma amacına uygun olduğu gibi halk egemenliğinin temsil dolayımıyla gerçekleşmesini sağlayacağı için de geçmiş cumhuriyetlerin zaaflarından kurtulabilecekti.

---

<sup>38</sup> Devrim Sezer, "Çoğulluk ve Politika: Rousseau, Arendt, Cumhuriyetçilik", *Toplum ve Bilim*, sayı 124 (2012): 8; Tunçel, *Bir Siyaset Felsefesi*, 18-19; Iseult Honohan, *Civic Republicanism* (Londra: Routledge, 2002).

<sup>39</sup> İain Hampsher-Monk, "Democracy and Federation in the *Federalist Papers*", *Federal Democracies* içinde, haz. Michael Burgess ve Alain-G. Gagnon (Londra: Routledge, 2010), 37-38. Burada federalistlerin önerisinin yalnızca cumhuriyetçi düşünce için değil, aynı zamanda federalist gelenek bakımından da hayli şaşırtıcı olduğunu belirtmemiz gerekir. Amerikan anayasasının kabul edildiği ve federal cumhuriyetin kurulduğu tarihe kadar federalizm, bir nevi uluslararası antlaşma olarak kavranmakta ve gevşek bir siyasal ittifak anlamı taşımaktadır. Amerikan federalistlerinin güçlü bir merkezi hükümeti ve bütünleşik bir cumhuriyeti vurgulayan müdahalesi, federalizmin anlaşılma biçimini kökten bir değişikliğe uğratmıştır. Bkz. Thomas Hueglin, "Federalism at the Crossroads: Old Meanings, New Significance", *Canadian Journal of Political Science*, sayı 36/2 (2003), 276.



Peki ama neydi geçmiş cumhuriyetlerin zaafı? Cumhuriyet ilkesini sil baştan yorumlamak neden bu denli gerekliydi? Hamilton halkın yönetime doğrudan katıldığı “Yunanistan ve İtalya’da kurulan küçük cumhuriyetlerin tarihini korku ve tiksinti hissetmeden okuma[nın] imkansız” olduğunu, “öfke ve fesatlık gibi baştan çıkarıcı duygular”ın siyasal hayata hakim olması nedeniyle “tiranlık ve anarşi”nin yaşandığını, bunlarınsa despotluk yanlılarını beslediğini ve hem cumhuriyete hem de bireysel özgürlüklere tehdit oluşturduğunu belirtiyordu.<sup>40</sup> Bunlar sadece demokratik cumhuriyetlerin sorunları da değildi üstelik. Bir “toplumlar ittifakı” olarak işleyen konfederal yapı da aynı dertlerle kuşatılmıştı.<sup>41</sup> Eski demokratik cumhuriyet deneyimleriyle konfederasyon arasındaki bağları vurgulamak isteyen federalistler, örneklerini Persler karşısında birleşen antik Yunan polislerinden (*Amfiktanyonik Konseyi* ve *Akha Birliği*), Ortaçağ Alman krallıklarına ve bir cumhuriyetler konfederasyonu olarak Birleşik Hollanda’ya uzanan bir çerçevede genişletiyorlardı.<sup>42</sup> Söz konusu tarihsel deneyimleri “hatalı ilkeler üzerine kurulu”, tıpkı bir “deniz feneri” gibi “kaçınılması gerekeni” gösteren işaretler olarak okumaktaydılar.<sup>43</sup> Yeni bir başlangıç için eskiden kopmak, eski cumhuriyetlerin “kusurlarını azaltan veya ortadan kaldıran araçlar” bulmak, “yeni ve kusursuzluğa varan” icatların peşine düşmek zorundaydılar.<sup>44</sup> Daha açık söylemek gerekirse konfederal deneyimi siyasal hafızadan silip atmamak, demokrasiyle cumhuriyet ilkesi arasındaki ilişkiyi dönüştürmek arzusundaydılar. Federalistlerin ‘kökenlere dönüşünün’, eski demokrasi ve cumhuriyetleri sorgulamasının izledikleri siyasal strateji ve başvurdukları retorik açısından büyük önem taşıdığı kanısındayız. Cumhuriyet ilkesine getirdikleri yorum böylece eski deneyimlerin hatalarına düşmeme ve gerçekten ‘yeni’ olma iddiası taşıyabilecek; federalistler de demokratik yurttaş katılımını tahtından indirip temsili bir cumhuriyet ilkesi yorumuna meşruiyet zemini yaratabilecekti. Dahası, tarihsel örnekler ile devrim sonrası yaşanmakta olan deneyim arasındaki bağlantıların gösterilmesi anti-federalistlerin sahip çıktığı (ama federalistlerin ‘doğru durumu’ olarak sunma eğiliminde olduğu) konfederal

---

<sup>40</sup> *Federalist Yazılar*, 9 no.lu makale, 90 (35). Wood, Amerikan devrimcilerinin bir zamanlar ışıltılı parlayan geçmiş cumhuriyetlerin görkemini nasıl yitirdiğini öğrendikçe bir “hakikat melankolisine” yakalandığını belirtir. Bkz. Gordon S. Wood, *The Creation of the American Republic 1776-1789* (New York: W. W. Norton & Company, 1993), 51.

<sup>41</sup> *Federalist Yazılar*, 9 no.lu makale, 94 (39).

<sup>42</sup> *A.g.e.*, 18 no.lu makale, 147-153 (79-84); 19 no.lu makale, 154-160 (84-89); 20 no.lu makale, 161-166 (89-93). Federalistlerin, Sparta ve Kartaca gibi cumhuriyetçi siyaset teorisi için pek alışılmadık olan örneklerle yer vermesi birçok yorumcuyla şaşırtmıştır. Bkz. Peterson, “The Meaning of Republicanism”, 46.

<sup>43</sup> *Federalist Yazılar*, 37 no.lu makale, 266-267 (170-171).

<sup>44</sup> *A.g.e.*, 9 no.lu makale, 91 (36).

sistemi itibarsızlaştıracak ve yepyeni bir başlangıç olarak sunacakları federal anayasanın onaylanmasını kolaylaştıracaktı.<sup>45</sup> Halk egemenliği ve demokrasi arasındaki birliktelik böylelikle son bulacaktı.

Cumhuriyet ilkesinin yorumlanmasının ‘başlangıç sorunu’nun bir parçası olduğunu belirtmiştik. Federalistler retorik kıvraklıklarını kullanarak başlangıç sorununa bir tanımla müdahale ettiler: “az sayıda yurttaştan oluşan ve yurttaşların bizzat kararlar aldığı ve yönetime katıldığı” sisteme demokrasi, “temsilin mevcut olduğu” rejime ise cumhuriyet denir.<sup>46</sup> Modern zamanlara uygun yeni cumhuriyet ilkesi ise “yetkinin farklı organlar arasında dağıtılması, yasama yoluyla fren ve denge mekanizmalarının oluşturulması, uygun tutum gösterdikleri sürece görevlerini sürdüren yargıçlardan oluşan mahkemelerin kurulması, halkın kendi seçtikleri vekiller aracılığıyla yasama organında temsil edilmesi” üzerine kuruludur.<sup>47</sup> Federalistler ile birlikte temsil sistemi veya temsili demokrasi, cumhuriyet ilkesinin tanımlayıcı bileşeni haline geliyordu. Madison’ın, Amerikan cumhuriyetini tarihteki diğer cumhuriyetlerden ayıran temel özelliğin temsil ilkesi olduğunu dile getirmesinin nedeni buydu.<sup>48</sup> Fakat sanki daha fazlasını söylemek de mümkün: Federalistler cumhuriyet ilkesini radikal biçimde dönüştürdükten sonra anayasacılık ve temsili demokrasi, sadece Amerikan cumhuriyetinin değil bütün cumhuriyetçi rejimlerin ayırt edici nitelikleri arasında iyiden iyiye öne çıkmaya başladı.

Bu dönüşüme rağmen cumhuriyetçi geleneği hep meşgul etmiş olan ölçek sorununa federalistler de kayıtsız kalamazdı. Geleneksel olarak daha küçük ölçekli siyasal topluluklar için uygun olduğu varsayılan cumhuriyetin sınırları ve kapsamı, geniş bir nüfusa ve coğrafi alana yayılacak biçimde nasıl genişletilecek; bu genişleme neye dayanarak temellendirilecekti? Hamilton güçlü bir merkezi hükümete sahip federal bir cumhuriyete duyulan ihtiyacı, eyaletler arasında çıkması muhtemel bir çatışma durumunda tarafsız bir hakemin varlığına dayandırarak savunuyordu.<sup>49</sup> Dahası, eyaletler üzerinde “üstün bir otoriteye sahip olacak” federal hükümet, siyasal sistemin daha “verimli” ve “etkili” olmasına hizmet edecek; özgürlüklerin korunmasına

---

<sup>45</sup> Miller, “The Ghostly Body Politic”, 112-113; Riley, “Martin Diamond’s View”, 89-90; Gordon S. Wood, “Democracy and the Constitution”, *How Democratic is the Constitution?* içinde, haz. Robert A. Goldwin ve William A. Shamba (Washington: the American Enterprise Institute for Public Policy Research, 1980), 12.

<sup>46</sup> *Federalist Yazılar*, 10 no.lu makale, 100-101 (43-44).

<sup>47</sup> *A.g.e.*, 9 no.lu makale, 94 (39).

<sup>48</sup> *A.g.e.*, 63 no.lu makale, 438 (308).

<sup>49</sup> *A.g.e.*, 7 no.lu makale, 79 (26).

odaklanan “zinde” yönetim anlayışını hayata geçirebilecektir.<sup>50</sup> Böyle bir federal yapıda sadece halk değil, aynı zamanda eyaletler de kurucu sözleşmenin tarafları olarak kabul görecektir ve temsil sistemi içinde (senatoda) kendilerine eşit olarak yer bulacaklardır.<sup>51</sup> Federalistlerin cumhuriyetin ülkesel ve demografik sınırlarını genişletme çabası ile Locke’un toplum sözleşmesini gerekçelendirme biçimi arasında sıkı bir bağlantı bulunduğunu göz ardı etmeyelim. Sözleşme aracılığıyla bir siyasal toplum kurmaya karar veren Locke’un akılcı bireyleri gibi Amerikan halkı da on üç küçük cumhuriyetin bir araya gelmesiyle, hem bireylerin hem de eyaletlerin haklarını koruyacak bir federal cumhuriyet şemsiyesi altında birleşecektir.

Cumhuriyetin ölçeğinin genişlemesi konusunda Hamilton’un sunduğu bu faydacı gerekçenin Madison’un tartışmasında normatif bir anlama kavuştuğunu görüyoruz. Ünlü 10 numaralı makalesinde Madison, yerel halk meclislerinde ortaya çıkan hiziplerin yol açtığı iki tehlikeye, istikrarsızlık ve adaletsizliğe odaklanıyor; konfederal yapının bir “ölümcül hastalıkla”, bir siyasal hizbin çoğunluğu arkasına alarak azınlığın haklarını ihlal etmesi tehlikesiyle boğuştuğunu iddia ediyordu.<sup>52</sup> Dolayısıyla cumhuriyetin ölçeğinin genişlemesinin ardında sadece faydacı gerekçeler değil, aynı zamanda ‘çoğunluk tiranlığı’ni önlemeyi ve vazgeçilmez hakların korunmasını amaçlayan normatif bir perspektif de bulunmaktadır.<sup>53</sup> Büyük nüfusa sahip ve geniş bir ülkesel alana yayılmış bir cumhuriyette çoğunluğun desteğini almak, yurttaşların karar alma süreçlerine doğrudan katıldığı küçük demokrasilere kıyasla daha güç olacağından vazgeçilmez haklar daha sağlam bir garantiye kavuşacaktır. Madison’ın demokrasiyle cumhuriyet arasında olduğunu öne sürdüğü bu uyuşmazlık, halk egemenliği ilkesinin de demokrasiden koparılmasına yol açmıştır.<sup>54</sup> Genişlemiş bir cumhuriyet tasarımını savunan ve federal hükümeti hem tarafsız bir hakem hem de bireysel hakların koruyucusu olarak tarif eden federalistler için önemli ve öncelikli olan şey, halkın siyasete katılımından çok rızasıdır sanki.

---

<sup>50</sup> *A.g.e.*, 1 no.lu makale 49 (3).

<sup>51</sup> *A.g.e.*, 9 no.lu makale, 95 (40).

<sup>52</sup> *A.g.e.*, 10 no.lu makale, 96-97 (40-41).

<sup>53</sup> Zuckert, *Natural Rights and the New Republicanism*, 3-6. Zuckert ‘yeni cumhuriyetçiliğin’ doğal hakları güvence altına almayı her şeyin önüne koyduğunu belirtiyor. Bu yorumu tümüyle reddetmeyen ama federalistlerin hem ırk meselesine bakışını hem de demokratik katılım konusundaki şüpheciliğini sorgulayan bir değerlendirme için bkz. Roger M. Smith, “Lockean Liberalism and American Constitutionalism in the Twenty-First Century: The Declaration of Independence or “America First”?”, *American Political Thought: A Journal of Ideas, Institutions, and Culture*, sayı 8/2 (2019): 283-294.

<sup>54</sup> Miller, “The Ghostly Body Politic”, 99-102.

Anti-federalistler ise siyasal düşünce geleneğindeki hakim anlayışa sadık kalarak halk egemenliğiyle demokrasi arasındaki bağıntının kopmaması gerektiğini savundular ve yurttaşların siyasete katılımının cumhuriyet ilkesinin tanımlayıcı unsuru olduğunu hatırlattılar.<sup>55</sup> Rousseau, Montesquieu ve Machiavelli gibi filozofların eserlerinde yankı bulan ‘katılım dilini’ sahiplenerek cumhuriyetçi özgürlüğün ancak küçük siyasal toplumlarda hayata geçirilebileceğinde ısrar ettiler. Bir siyasal toplumun cumhuriyet olabilmesi için karşılıklı güven bağlarının oluşmasını sağlayan bazı doğal (demografik) sınırlar olması gerekmektedir anti-federalistlere göre. Eğer bu sınırlar genişlerse, siyasal alanda söz alan aktörler halktan kopmuş bir zümreye dönüşecek; yöneticiler yönettikleri kişileri tanıma imkanından mahrum kalacak ve halkla temsilcileri arasında aşılması olanaksız uçurumlar oluşacaktı.<sup>56</sup> Görece küçük topluluklarda gerçekleşen yurttaş katılımı hem halk egemenliğiyle özdeşti hem de tanımı gereği cumhuriyet ilkesinin kurucu bileşeniydi. Gelgelelim anayasa tartışmasına sahne olan 1780’lerde yerel halk meclislerinde yaşanmakta olan çeşitli sorunlar ve hak ihlalleri de anti-federalistlerin gereken dikkati göstermediği bir tehlikeye gebeydi. Olağanüstü siyasal güce sahip yerel halk meclisleri, çıkar çekişmeleri nedeniyle çalkantılı bir yapı sergilemekle kalmamakta, aynı zamanda aldıkları kararlarla başta mülkiyet hakkı olmak üzere bazı bireysel hakları da ihlal etmekteydi.<sup>57</sup> 1785’te federalistlerden daha demokratik bir siyasal pozisyonda bulunan Jefferson’a “173 despot da tek bir despot kadar baskıcı olabilir” dedirtenin, yerel halk meclislerinde sergilenen çoğunlukçu ve ‘popülist’ eğilimler olduğunu unutmamalı.<sup>58</sup> Federalistlerin en temel endişesi, deyim yerindeyse, yerel halk meclislerinin ‘fazla demokratik’ olması ve yerel iktidar ilişkilerinin yönetime doğrudan yansımaları nedeniyle azınlıkta kalanların haklarının gereğince korunamaması ihtimalidir.<sup>59</sup> Küçük ölçekli

---

<sup>55</sup> Bilindiği üzere geleneksel olarak cumhuriyet, daha ziyade küçük ve yüz yüze ilişkinin mümkün olduğu siyasal topluluklar için uygun bir yönetim biçimi olarak anlaşılır. Yurttaşların bir araya gelerek ve kendi koydukları yasalar uyarınca kendi kendilerini yönetmelerine dayalı siyasal örgütlenme biçimi olan cumhuriyet, yasalar yoluyla keyfi yönetimin önüne geçecek ve yurttaşların paylaştığı bir ortak iyi anlayışı üzerine oturacaktır. Bkz. Honohan, *Civic Republicanism*, 23-24; Jean-Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007), 23-52.

<sup>56</sup> Jean Yarbrough, “Representation and Republicanism: Two Views”, *Publius*, Spring 1979, 83-84.

<sup>57</sup> Wood, “Democracy and the Constitution”, 8. Madison bu ihlallerden bazılarını şöyle özetliyor: “banknot sistemini ortadan kaldırmak, borçların silinmesi, mülkiyetin eşit dağıtılması”. Bkz. *Federalist Yazılar*, 10 no.lu makale, 104 (46).

<sup>58</sup> Aktaran: Gordon S. Wood, *Empire of Liberty: A History of Early Republic, 1789-1815* (Oxford University Press, 2009), 19.

<sup>59</sup> *Federalist Yazılar*, 49 no.lu makale, 362 (247); 51 no.lu makale, 369-371 (252-253).

cumhuriyetlerde yöneticiler, halkla daha sıkı bağlar tesis edeceği için onların çıkarlarını savunmak konusunda daha adanmış davranabilir veya bu sıkı bağları kendi çıkarları için kullanabilirler. Diyebiliriz ki cumhuriyetin ölçeğinin genişlemesi ve demokratik yurttaş katılımının cumhuriyet ilkesinin merkezindeki yerinden edilmesi böyle bir endişenin ürünüdür. Temsile dayalı yeni cumhuriyet ilkesi yorumu ışığında “özgür olmak için bir efendiye tabi olmamak, kendisi efendi olmaktan daha önemlidir”.<sup>60</sup>

O zaman soralım: Hizipçiliğin sonucunda ortaya çıkan çoğunlukçuluk (veya çoğunluk tiranlığı) tehlikesiyle nasıl baş etmeyi öneriyor federalistler? Madison bu soruya bir siyasal düşünür titizliğiyle yanıt veriyor ve olası iki çözüm yolunu ayrıntılı olarak tartışıyor. Hizipçilik karşısındaki ilk çözüm onun nedenlerini ortadan kaldırmak olabilir; bu da ancak ifade özgürlüğünü sınırlamak veya herkesin aynı çıkarlara sahip olmasını sağlamakla mümkündür.<sup>61</sup> Fakat vazgeçilmez haklar üzerine kurulu bir cumhuriyette ifade özgürlüğünü sınırlamak ne kadar “ahmakça” ise tüm yurttaşların aynı çıkarlara sahip olmasını ummak da öylesine “olanaksızdır”. Siyasal yaşamda insan doğasından kaynaklanan çıkar ve kanaat çeşitliliğinin hüküm sürdüğünü belirten Madison, ‘bölünme tehlikesini’ bertaraf etmek için ‘birlik ve beraberlik’ ülküsünü benimseyen Rousseau’ya yanıt vermekte gibidir: Eğer hiziplerin oluşmasını engellemek veya çıkar çeşitliliğini yok etmek mümkün ve makbul değilse, diye vurgulamaktadır Madison, hizipçiliğin yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak gerekecektir. “[S]af demokrasi”den farklı olarak cumhuriyet, yönetimin “diğerleri tarafından seçilen az sayıda yurttaşa devredil[mesi]” nedeniyle büyük ölçekli coğrafyalara ve nüfuslara uygundur.<sup>62</sup> Öyle ki nüfus ölçeği büyüdükçe “bir azınlığın kirli oyunları” çoğunluğu ikna etme kapasitesini kaybedecek; bu da bireysel hak ve özgürlüklerin ödünsüzce korunmasına hizmet edecektir. Burada federalistlerin, cumhuriyetçi düşüncede nasıl bir radikal kopuşu temsil ettiklerini açıkça görüyoruz. Yurttaş katılımı yerine temsil, ortak çıkar yerine çıkarların çoğulluğu, söz birliği ve genel irade yerine ifade özgürlüğü ve kamu yararı, küçük ve homojen siyasal topluluk yerineyse büyük ölçekli cumhuriyet. Cumhuriyetin ‘ortak iyi’ üzerine kurulu bir rejim olduğunu hatırlatan federalistlere göre yasaları halk tarafından belirlenen genişletilmiş bir temsilciler meclisinin yapması, ‘demokratik dalgalanmalara’ açık yerel meclislerin güçlendirilmesinden yeğdir.<sup>63</sup>

<sup>60</sup> Honohan, *Civic Republicanism*, 184.

<sup>61</sup> *Federalist Yazılar*, 10 no.lu makale, 97 (41).

<sup>62</sup> *A.g.e.*, 10 no.lu makale, 101 (44).

<sup>63</sup> Yarbrough, “Representation and Republicanism”, 88-89.

Cumhuriyet ilkesinin merkezine böylece yerleşen temsil sistemi, sadece hizipler sorununa bir çözüm olma niteliği taşıdığı için önemli değildir üstelik. Temsili kurumlar aracılığıyla halk iradesi, aklın ve ortak iyinin ‘süzgecinden’ geçecek; kamu yararı ve bireysel haklar anayasal kurumlar tarafından güvence altına alınacaktır.<sup>64</sup> Halkın tutkuları (ve çoğunluğun çıkarları) akıl dolayımından geçerek yönetim ve karar alma süreçlerinde yankı bulacaktır çünkü “yerel önyargılara ve adaletsizliklere karşı dayanıklı” olması beklenen temsilciler, “kamunun ortak sesi”nin taşıyıcısı olmakla yükümlüdür.<sup>65</sup> Burada federalistlerin temsil sistemini yalın tutkular ve hırslar karşısında bir ‘filtreleme düzeneği’ olarak tanımladıklarını görüyoruz. Daha açık söylemek gerekirse, federalistler temsili kurumlar sayesinde toplumsal ve siyasal talepleri yönetim kademelerine aktarırken hem bireysel hakların hem de kamu yararının gözetilmesini öngörmüşlerdir: Cumhuriyetin “dirliği ve refahı için gerekli olan budur”.<sup>66</sup> Cumhuriyet ilkesi, federalistlerin elinde temsili demokrasi yoluyla dönüşürken ortaya liberal cumhuriyetçi bir sentez çıkmıştır.<sup>67</sup> Federalistlerin vazgeçilmez hakların çoğunluk eliyle ihlal edilmesi konusundaki (liberal) kaygıları öylesine ağır basmaktadır ki “cumhuriyetçi rejimlerde zorunlu olarak baskın olduğunu” bildikleri yasama yetkisine de sınırlar getirmek, yasama organını parçalamak gerektiğini savunmuşlardır.<sup>68</sup> İki kanada sahip olacak yasama organında temsilciler meclisi üyeleri halkın çoğunluğunu, senato üyeleri ise federal cumhuriyetin kurucusu kabul edilen eyaletleri (eşit olacak biçimde) temsil etmelidir. Federalistlerin kurumsal tasarımında temsilciler meclisi çoğunluğun tercihlerinin yasama organı içindeki yansımaları iken senato azınlık haklarının çoğunluk tarafından ihlal edilmesinin önünde bir engel, “kötücül ittifaklar[i]” ve “ani ve şiddetli tutkular[i]” barındırabilen halk egemenliği için ikinci bir süzgeç olma işlevi görecektir.<sup>69</sup> Vazgeçilmez haklar konusundaki anlaşılabilir endişelerine rağmen, federalistlerin cumhuriyetçi ‘başlangıcında’ yurttaş katılımına

---

<sup>64</sup> *Federalist Yazılar*, 49 no.lu makale, 360, 363 (246, 248).

<sup>65</sup> *A.g.e.*, 10 no.lu makale, 101, 103 (44, 46).

<sup>66</sup> *A.g.e.*, 10 no.lu makale, 100 (43).

<sup>67</sup> Wood, *The Creation of the American Republic*, s. 61, 513, 562; Joseph Postell, “Regulation during the American Founding: Achieving Liberalism and Republicanism”, *American Political Thought*, sayı 5 (2016), 81–85.

<sup>68</sup> *Federalist Yazılar*, 51 no.lu makale, 370 (253).

<sup>69</sup> Dick Howard, *The Primacy of the Political: A History of Political Thought from the Greeks to the American and French Revolution* (New York: Columbia University Press, 2010), 315. Federalistler senatoyu yasa yapımındaki hataları düzelterek ve cumhuriyete ‘istikrar’ kazandıracak kurum olarak gördüklerini her fırsatta vurguluyorlar. *Federalist Yazılar*, 62 no.lu makale, 429-431 (302-304); 63 no.lu makale, 437 (308).

öylesine dar bir alan kalmaktadır ki süzgeçlerle örülmüş yeni rejimin meşruiyeti sorgulanır hale gelmektedir.

Temsil paradigması ve bireysel hakların önceliğine yaptıkları vurguyla hem cumhuriyet ilkesini hem de cumhuriyetçi dili dönüştüren federalistlerin, muarızlarından daha demokratik olduklarını ve halk egemenliğine dayalı bir cumhuriyetçiliği savduklarını tekrar tekrar kanıtlamaları gerekmektedir.<sup>70</sup> Onları uzun bir prosedür tartışmasına sürükleyen ve yurttaşları yeni rejimin cumhuriyetçi ilkeye bağlı olduğuna ikna etmeye zorlayan da bu demokrasi açığıdır tam olarak. Montesquieu'ye referansla güçler ayrılığının cumhuriyetler için hayati olduğunun altını çizen federalistler yasama, yürütme ve yargı arasında titiz bir denge ve denetleme sistemi kurulması gerektiğini ısrarla vurgularlar. Zira halk egemenliğini ve bireysel hakları aynı anda güvence altına alan bir cumhuriyet kurmak ancak böyle mümkün olacaktır. Halkın iradesi, çoğunluk ilkesine göre seçilen temsilciler meclisi eliyle tecessüm edecek; senato ise hem vazgeçilmez hakların bekçisi hem de kurucu aktörler olan eyaletlerin eşitliğinin simgesi olma görevini üstlenecektir. Halk oylamasının sonucunda eyaletlerin oluşturduğu bir konsey (*electoral college*) eliyle, yani yine dolaylı olarak seçilen başkan (yürütme erki) hem halka hem de eyaletlere karşı sorumluluk taşıyacaktı. Yargıçları ömür boyu atanan ve yasama yetkisini olduğu gibi yürütme gücünü de denetleme yetkisi bulunan yüksek mahkeme ise vazgeçilmez haklar üzerine kurulu bir cumhuriyet düzeninin temellerini atan federalistlerin en çarpıcı 'icadıydı'.<sup>71</sup> Güçler ayrılığı ilkesini temsil paradigmasıyla buluşturan federalistler, cumhuriyetin meşruiyetini oluşturdukları bu yeni karma yönetim anlayışıyla temellendirdiler; halk egemenliğinin incelikle düşünülmüş kurumlar aracılığıyla (bir bütün olarak değil, parça parça) hayata geçtiğini kanıtlamaya çalıştılar. Öyle ki bu karmaşık yapı sadece devlet organlarını değil, aynı zamanda kurucu sözleşmenin taraflarını (eyaletleri ve yurttaşları) da denge ve denetim mekanizmalarının bir parçası haline getirdi. Bu kurumsal tasarımın Amerikan halkını ikna ettiğine ve bireysel hakların korunması konusunda başarılı olduğuna şüphe yok. Fakat aynı temsili cumhuriyetin demokrasi açığının üstesinden gelmiş olduğunu ve demokratik katılımı seçimlerin ötesine taşıdığını söylemek hayli güç.

Federalistler, yeni bir toplum sözleşmesinin kağıda dökülmüş biçimi olacak ortak bir anayasanın varlığını savundular. Yurttaşların vazgeçilmez haklarının korunmasını ve çoğunluk tiranlığının önlenmesini asıl öncelik olarak

<sup>70</sup> Miller, "The Ghostly Body Politic", 99.

<sup>71</sup> *Federalist Yazılar*, 39 no.lu makale, 282 (183). Ayrıca bkz. Howard, *The Primacy of the Political*, 316.

belirleyen bir siyasal ufka sahipti federalistlerin anayasası. Yurttaşlık pratiği ise bu önceliği gölgeleme riski taşımaya başladığı anda kısıtlanması, süzgeçten geçirilmesi, dengelenmesi ve denetlenmesi gereken bir kuru gürlüden ibaretti. Temsili kurumlar ve seçimler yurttaşlara hükümetleri barışçıl yollarla değiştirme, hak ve özgürlük taleplerini dile getirme, tartışma ve somutlaştırma fırsatı sunuyor olduğu için hiç de önemsiz değil elbette.<sup>72</sup> Fakat aynı anlayış yurttaşların (yani ‘sıradan insanların’) kendi kendilerini yönetme işine (yani kendi yasalarının yazarı olmaya) doğrudan erişme olanağını ve “açıklığını” ortadan kaldırdığı için derin bir demokrasi açığı barındırıyor.<sup>73</sup> Federalistlerin tartışmasında cumhuriyetçiliğin kavranma biçimine damga vuran Rousseau’nun yorumuna düşülmüş bir şerhten çok daha fazlasını, cumhuriyet ilkesini temsil paradigması etrafında radikal biçimde dönüştüren bir müdahale buluyoruz dolayısıyla.<sup>74</sup> Federalist projeye duyduğu bütün sempatiye karşın Arendt’in sert eleştirisinin merkezinde de demokrasi açığıyla malul bu dönüşüm yer alıyor.

### **Konsey Sistemi: Temsili Demokrasinin Ötesinde?**

Temsili demokrasinin siyaset felsefesi kanonundaki düşünsel manifestosunu Amerikan federalistlerinin kaleme aldığını, egemen temsil paradigmasına yirminci yüzyıldaki ilk güçlü itirazın ise Arendt’ten geldiğini söylemiştik. Temsile dayalı çağdaş demokrasinin oligarşik bir yönetime dönüştüğünü vurguluyordu Arendt: “Bugün demokrasi dediğimiz şey, en azından varsayıldığı şekliyle çoğunluğun çıkarını gözeten azınlık hükümlerinin söz

---

<sup>72</sup> Urbinati, *Representative Democracy*, 6, 26, 33.

<sup>73</sup> Hélène Landemore, *Open Democracy*, 3-4. Bu demokrasi açığını hiç de hafife almamak gerekir. Tocqueville on dokuzuncu yüzyıl ortasında Amerika’da demokrasi üzerine yazarken, cumhuriyeti bekleyen en büyük tehlikelerden birinin siyasal alanda kendi sesine karşılık bulamayan yurttaşların bireysel alanlarına ve çıkarlarına hapsolarak siyasetten hepten çekilmesi olduğunu iddia ediyordu. Bkz. Tocqueville, *Amerika’da Demokrasi*, 535-537.

<sup>74</sup> Yankıları çağdaş siyaset felsefesinde sürmekte olan iki cumhuriyetçi anlatıyı temsil ediyor Rousseau ve federalistler. Rousseau’nun cumhuriyeti halkın belirli bir yurttaşlık eğitiminden geçerek aynı (veya benzer) kanaatlere sahip olduğu ‘kamusuz bir cumhuriyet’ olma tehlikesini bağrında taşıyor. Bkz. Sezer, “Çoğulluk ve Politika”, 9; Nilgün Toker ve Serdar Tekin, “Batıcı Siyasi Düşüncenin Karakteristik Özellikleri: ‘Kamusuz Cumhuriyet’ten ‘Kamusuz Demokrasi’ye”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık* içinde, haz. Uygur Kocabaşoğlu. İstanbul: İletişim, 2004, 82-106. Federalistlerinkiye farklı çıkar ve kanaatlerin birbiriyle yarıştığı bir sivil topluma sahip, fakat yurttaşların siyasal karar alma süreçlerini ancak çok sayıda filtre içinden geçerek etkileyebildiği bir siyasal yapıya hapsedilmiş gibi görünüyor. İki cumhuriyet anlayışı da anlaşılır kaygılara (parçalanma tehlikesi ve çoğunluk tiranlığı gibi) yanıt olma çabasında, ama her biri kendine özgü çelişkilerin izlerini taşıyor.



konusu olduğu bir yönetim şeklidir.” Siyaset felsefesinde Aristoteles’ten bu yana bildiğimiz klasik oligarşi tanımından epey farklı bir “azınlık hükümlerliği”ndan söz ediliyor burada. Doğru, temsili demokrasi, en azından kağıt üzerinde, “toplum refahını ve kişisel mutluluğu temel hedefler olarak” kabullenmiş gibi görünmektedir. Çünkü hem ihtiyaç duyduğu siyasal meşruiyeti hem de talip olduğu toplumsal desteği kazanması bu iki amacı gerçekleştirebilme gücüne bağlıdır büyük ölçüde. Hatırlayalım: Vazgeçilmez hakların başında yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı hakkının geldiğini söylemişti Jefferson. Dolayısıyla seçimle işbaşına gelen temsilcilerin, çoğunluğun toplumsal refah ve kişisel mutluluğa ilişkin talep ve beklentilerini tamamen görmezden gelmesi mümkün değildir. Gelgelelim siyasal yaşama katılım anlamına gelen “kamusal özgürlüğün... azınlığın bir ayrıcalığı”na dönüşmesi nedeniyle oligarşik bir kısıya bürünmüştür temsili demokrasi.<sup>75</sup> Katılım kanalları tıkanmış, etkin yurttaşlık pratiğinin icra edilebileceği formel ve yerel kurumlar yaratılmamış, kamusal alan büyük ölçüde daralmıştır. Peki ama nasıl gerçekleşmiştir bu daralma? Egemen temsil paradigmasının en temel bileşeni olan siyasal partilerin günümüze özgü oligarşik eğilimlerin yerleşmesi ve pekişmesinde oynadığı rol on dokuzuncu yüzyıldan itibaren önemli bir tartışma konusuydu. Arendt’in temsili demokrasi eleştirisinde de siyasal parti sistemi genişçe bir yer tutuyor. Mutlak ve bölünmez egemenlik fikrini ve bu fikre eşlik eden bölünme endişesini mirasçısı olduğu ulus devlet sisteminden devralan partilerin pek çoğu, parti içi demokrasi ve tartışma kültürünün iyice aşınması sebebiyle otokratik eğilimler sergilemektedir. Siyaseti küçük bir zümre için mesleki kariyere dönüştüren parti sistemi, kamusal katılımın ‘adil ve özgür seçimler’de oy kullanma edimine veya çıkar gruplarında yürütülen lobicilik faaliyetlerine indirgenmesinin de başlıca sorumlusudur. Temsilcilerin bile “çoğu zaman birer idari memur vasfında kaldıklarını”, pek çok kamusal meselenin teknokratlar ve “uzmanlarca” karara bağlandığını ekliyordu Arendt. Mevcut koşullar altında siyasal partilere dayalı temsili demokrasinin “köhmemiş tek işlevi”, hesap verebilirlik ilkesinin gözetilmesine katkıda bulunmasıdır.<sup>76</sup>

Arendt’in 1960’ların sonunda dile getirdiği bu teşhis, temsili demokrasinin krizine erken bir tarihte parmak basması nedeniyle çağdaş siyaset felsefesinde müstesna bir yere sahip hiç kuşkusuz. Nitekim benzer oligarşik eğilimlerin altını çizen Wolin ve Rancière gibi radikal sesler üzerinde

---

<sup>75</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 361-362.

<sup>76</sup> *A.g.e.*, 366.

Arendt'in perspektifinin azımsanmayacak bir etkisi söz konusu.<sup>77</sup> Fakat Arendt'in özgünlüğü temsili demokrasinin oligarşik eğilimler sergilediğini vurgulamasından kaynaklanmıyor. Zira teorik öncüllerini hem Rousseau'da (makalenin girişinde belirttiğimiz gibi) hem de Pareto ve Mosca gibi 'elitizm' yorumcularında görebileceğimiz bir saptama bu.<sup>78</sup> Arendt'in cumhuriyetçiliğinin özgün yanı, kamusal özgürlüğün (yani katılım anlamına gelen cumhuriyet ilkesinin) layığıyla hayata geçirilebilmesinin konsey sistemi olarak adlandırdığı (kon)federal bir siyasal alanın varlığına bağlı olduğuna dikkat çekmesindedir. Asıl sorun, diyordu Arendt, "temsilin eylem ve katılım ile karşıt hale gelmesi" ve adı cumhuriyet olan bir rejimde "cumhuriyet ilkesi"nin (yani kamusal özgürlüğün) icra edilebileceği siyasal kurumların ve kamusal mecraların yaratılmamasıdır.<sup>79</sup> Bu argüman siyasal düşünce tarihi açısından son derece önemli görünüyor bize. Çünkü Arendt, bir tür demokratik konfederalizmi savunan "anti-federalistler"ın cumhuriyet ilkesi yorumunu benimsemiş, bu yorumu konsey sistemi adını verdiği bir kurumsal yapıyla zenginleştirerek yirminci yüzyıla taşımış, dolayısıyla federalistlerin kamusal alanı daraltan siyasal mirasını büyük ölçüde reddetmiş gibidir. Tıpkı anti-federalistler gibi Arendt de merkeziyetçi bir cumhuriyette profesyonel ve ayrıcalıklı bir yönetici zümrenin siyasal yaşamı tekeline alacağına işaret etmekte, katılımcı siyasal kurumların yokluğunda cumhuriyetin demokratik olmaktan çıkıp oligarşik bir yapıya dönüşeceğini belirtmektedir.<sup>80</sup> Arendt'in argümanı çağdaş siyaset felsefesi açısından da oldukça çarpıcı ve aydınlatıcı. Çünkü Arendt giderek derinleşen temsili demokrasi krizine verilmesi gereken yanıtın direniş ve protestoya dayalı bir 'ret siyaseti'nden, kurumsallık karşıtı bir radikalizm veya 'meydan siyaseti'nden ibaret olamayacağını hatırlatmış oluyor bize.<sup>81</sup> Ne de gönüllü dernekler veya yurttaş inisiyatifleriyle sınırlı bir kamusal alan veya sivil toplum siyaseti yeterlidir.<sup>82</sup> Kuşkusuz, gerek sivil itaatsizlik gerek meydan

---

<sup>77</sup> Sheldon Wolin, "Fugitive Democracy", *Constellations*, sayı 1/1 (1994), 11-25; Rancière, *Demokrasi Nefreti*.

<sup>78</sup> Bobbio, *The Future of Democracy*, 30-31. Aynı problemi ayrıntılı olarak irdeleyen önemli bir eser: Jürgen Habermas, *Kamusalalığın Yapısal Dönüşümü*, çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (İstanbul: İletişim, 1997), 255-404.

<sup>79</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 365-366, 372.

<sup>80</sup> Akhil Reed Amar, "Anti-Federalists, *The Federalist Papers*, and the Big Argument for Union", *Harvard Journal of Law and Public Policy*, sayı 16/1 (1993): 111-118.

<sup>81</sup> Kurumsallık karşıtı bakış açısını savunanların başında Wolin ve Rancière geliyor. Ayrıca bkz. Bonnie Honig, *A Feminist Theory of Refusal* (Cambridge: Harvard University Press, 2021).

<sup>82</sup> Arendt'in katılım vurgusunu harcıalem bir 'katılımcı demokrasi' anlayışına indirgeyen yorumlar epey yanıltıcı: Jeffrey C. Isaac, "Oases in the Desert: Hannah Arendt on Democratic Politics", *The American Political Science Review*, sayı 88/1 (1994): 156-168.

veya protesto siyaseti gerekse yurttaş inisiyatifleri ve dernekler Arendt'in cumhuriyetçi perspektifinin önemli bileşenleri, çok boyutlu ve canlı bir kamusal yaşamın vazgeçilmez unsurlarıdır. Fakat Arendt'in asıl özgün katkısı şu ısrarında saklı bize kalırsa: Siyasal özgürlük formel kurumlara gereksinim duyar. Modern bir cumhuriyetin öncelikli amacı, katılımı güvence altına alan formel ve yerel kurumlar yaratmak ve böylelikle kamusal özgürlüğü yaşatmaktır. Arendt'in başka türlü "bir yönetim şekli" olarak tanımladığı konsey sistemi önerisini siyasal kurumların önemine ilişkin böyle bir cumhuriyetçi kaygı bağlamında anlayabiliriz ancak.

Konsey sistemini şaşkırtıcı ve yersiz bir öneri, Arendt'in siyaset felsefesinde ütöpik bir sapma olarak okuyan yorumcular oldu.<sup>83</sup> Oysa Arendt'in cumhuriyet ilkesini siyasal özgürlük ve katılım ekseninde yeniden tanımlamasının mantıksal bir sonucuydu bu öneri. Siyaset sahnesinde hiç görülmemiş bir modelden, deneyim konusu olmamış bir idealden söz etmiyordu Arendt. Kavramsal düşüncenin "olay ve olgulardan çıkıp gelen deneyimler ve hatta hikayeler"den doğduğunu sık sık vurguladığını, kendisini "bir tür fenomenolog" olarak tanımladığını hatırlatalım.<sup>84</sup> Dolayısıyla konsey sistemi önerisini bir 'filozof ütopyası' olarak görmek yanlış olur. Nitekim Arendt'e göre konsey sistemi, "cumhuriyetçi" ve "(kon)federal" bir kurum olarak Fransız Devrimi'nden itibaren pek çok devrim esnasında tekrar tekrar karşımıza çıkan sıradışı bir siyasal fenomendir.<sup>85</sup> Cumhuriyetçi bir kurumdur, çünkü "yönetimin kalıcı organları" olma talebiyle ve her yurttaşta "kamusal işlerde birer katılımcı olma imkanı" sunma amacıyla ortaya çıkmıştır. (Kon)federal bir yönetim şeklinin tezahürüdür, çünkü iktidarı birbirini dengeleyip denetleyen federe birimlere paylaştıran bir yapıya ve yerel meclislerinden başlayıp merkezi bir parlamentoya doğru uzanan piramidal bir siyasal mimariye sahiptir.

Konsey sistemi önerisini daha iyi kavrayabilmek için Arendt'in verdiği tarihsel örneklerin bazılarını hızla gözden geçirelim. Arendt'e göre Fransız Devrimi'nin ardından kendiliğinden ortaya çıkan toplulukların oluşturduğu bir devrimci belediye konseyi olan Paris Komünü ve yine kendiliğinden ortaya çıkan halk kulüpleri (*sociétés populaires*) en eski konsey

---

<sup>83</sup> Eleştirel bir tartışma için bkz. James Muldoon, "The Lost Treasure of Arendt's Council System", *Critical Horizons: A Journal of Philosophy and Social Theory*, sayı 12/3 (2011): 396-417 ve Muldoon, "The Origins of Hannah Arendt's Council System", 761-762. Ayrıca bkz. Shmuel Lederman, *Hannah Arendt and Participatory Democracy: A People's Utopia* (Londra: Palgrave, 2019).

<sup>84</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 296. Ayrıca bkz. Arendt, *Geçmişle Gelecek Arasında: Siyasi Düşünce Konulu Altı Deneme*, çev. Bahadır Sina Şenel (İstanbul: İletişim, 1996), 27.

<sup>85</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 343, 351.

deneyimlerindendi. Paris Komünü'nü oluşturan mini konseyler özyönetim anlayışını benimseyen siyasal birimler olarak kurulmuşlardı. Halk kulüpleri ise anayasanın ilkelerini kamusal tartışma konusu haline getirmek amacıyla kurulan topluluklardı; Robespierre tarafından cumhuriyetçi özgürlüğü ve “anayasayı ayakta tutan gerçek sütunlar” olarak tanımlanmışlardı.<sup>86</sup> 1905'te Rusya'da bir başka konsey deneyimi yaşanmıştı: “Kendiliğinden gelişen grev dalgası birdenbire ve diğer bütün devrimci parti ya da grupların dışında, kendine has bir siyasi önderlik geliştirmişti ve fabrikalarda işçiler temsili özyönetim amacıyla konseylerde, yani sovyetlerde örgütlenmişlerdi.”<sup>87</sup> 1918 ve 1919 yılları Almanyası'nda, büyük savaşta mağlubiyetin hemen ardından İşçi ve Asker Konseyleri (*Arbeiter- und Soldatenräte*) kurulmuş ve yeni anayasasının temel taşının konsey sistemi (*Räte-system*) olması talep edilmişti. Aynı yıl Bavyera'da kısa süreliğine kurulacak olan Bavyera *Räterepublik* bu deneyimin uzantısıydı ve konfederal bir yönetim anlayışını benimsiyordu. Arendt'in konsey sistemine verdiği örnekler arasında 1917 Şubat Devrimi ile 1956 Macar Devrimi'nin önemli bir yeri var. Rusya'da kurulan işçi, asker ve köylü konseyleri epey uzun bir süre varlıklarını sürdürebilmişti. Macaristan'daki deneyim ise daha büyük bir çeşitlilik arz ediyordu: Kentlerde ortaya çıkan mahalle konseyleri, Budapeşte kahvehanelerinde filizlenen sanatçı konseyleri, sokak mücadelelerinden doğan devrimci konseyler, üniversitelerde örgütlenen öğrenci ve gençlik konseyleri, fabrikalarda yeşeren işçi konseyleri, ordu konseyleri, memur konseyleri ve benzerleri. Hem Rusya hem de Macaristan deneyiminde kısa bir süre içerisinde koordinasyon süreci yaratılabiliyordu: Sırasıyla bir bölgeyi, bir vilayeti temsilen üst konseyler kurulmuş ve tüm ülkeyi temsil edecek delegeler bu konseylerden seçilmişlerdi. Bütün bu örneklerden hareketle konsey sisteminin temel niteliklerini saptamak mümkün. Konseyler “eylem organları” ve “özgürlük alanları”ydı, çünkü kendilerini “yönetimin kalıcı kurumları” olarak tesis etmeyi amaçlıyorlardı. Evet, temsil ilkesini büsbütün ortadan kaldırmak gibi bir amaç gütmüyordu konsey sistemi. Fakat tüm yurttaşlara yönetime katılma olanağı sunmasının yanı sıra temsilcilerin gerçekten siyasal olan ölçütlere göre ve tüm yurttaşların erişimine açık olan kamusal mecralarda belirlenebilmesini sağlıyordu: Dünya ahvalini dert edinip kamusal meselelere ihtimam gösterenler tarafından ve onların arasından, yani konseylere iştirak edenlerce ve konsey üyeleri arasından seçilenler konfederal bir cumhuriyetin gerçek temsilcileri oluyordu. Arendt'e göre konseylerin cumhuriyetçilik açısından en çarpıcı yanlarından biri, ortaya çıktıkları her tarihsel anda, tıpkı kolonyal Amerika'daki “sözleşmelerde,

<sup>86</sup> *A.g.e.*, 321-323.

<sup>87</sup> *A.g.e.*, 351.

‘birleşmeler’de ve konfederasyonlarda” olduğu gibi, “federal ilkeyi, yani cemiyetleşme ve ittifak oluşturma ilkesini” benimsemeleriydi. Aşağıdaki yerel konseylerden en yukarıdaki merkezi parlamentoya doğru uzanan piramidal bir siyasal katılım ağı kurulabilmiş ve iktidar paylaşımının koşulları yaratılabiliyordu. Böylelikle konfederal bir cumhuriyetin merkezi iktidarı, farklı düzeylerdeki konseylerin katılım hakkını gasbetmeyecek şekilde, iç içe geçmiş “bileşke cumhuriyetlere” dayanmış oluyordu.<sup>88</sup> Yurttaşların yerel konseylerde siyasal yaşama katılabilecekleri, bir sonraki konseye gidecek temsilcilerin ideolojik parti angajmanına sadakat gösterip göstermediklerine göre değil siyasal kanaatleri ve niteliklerine göre belirlenebileceği, kamusal dünyadan yabancılaşmanın önlenilebileceği konfederal bir cumhuriyetçilik anlayışının tezahürüydü konsey sistemi.

Konsey sisteminin Arendt için taşıdığı anlamı görmek zor değil. Hükümranlık ilişkisine dayanmaması, “iktidarın dikey değil yatay olarak kurulması” ve karar alma süreçlerine katılmak isteyen her yurttaşa bu olanağı sunması nedeniyle “demokrasinin doğrudan dirilişi”ne ve esasen cumhuriyetçi bir fikir olan (kon)federatif yönetime olanak tanıyordu konsey sistemi.<sup>89</sup> Gelgelelim devrim anlarıyla sınırlı ve temsili yönetim paradigması karşısında yenilgiye uğramaktan kurtulamayan bir “kayıp hazine”den, epizodik olarak birdenbire ve kendiliğinden bir görünüp bir kaybolan bir radikal demokrasi deneyiminden söz ediyordu Arendt sanki.<sup>90</sup> Konsey sistemi önerisini Arendt’in düşüncesindeki ütopyik bir sapma olarak okuyan yorumcuları haklı çıkararak bir yanı yok mu şu ana kadar verdiğimiz tarihsel örneklerin? Arendt’in konsey sistemi üzerine olan tartışmasının böyle ‘romantik’ bir cephesi olmadığını söyleyecek değiliz.<sup>91</sup> Ne var ki bunu dengeleyen ve Arendt’in cumhuriyetçiliğinin özgünlüğünü pekiştiren bir cephesi daha var aynı tartışmanın. Konsey sisteminin ilk örneğini bir devrim anında kendiliğinden ortaya çıkan ve hızla kaybolan epizodik bir deneyimde değil, Amerika’nın kolonyal döneminde doğan ve serpilen kasaba meclislerinde görmüştü Arendt. Uzun soluklu tarihsel deneyimler ve siyasal geleneklerin sonucunda ortaya çıkan bir mirastı kasaba meclisleri. Fakat aynı

---

<sup>88</sup> *A.g.e.*, 359.

<sup>89</sup> *A.g.e.*, 353, 355, 357.

<sup>90</sup> Konsey deneyiminin tekrarlanmasının epey düşük bir ihtimal olduğunu kendisi de vurguluyor: Hannah Arendt-Adelbert Reif, “Politika ve Devrim Üzerine Düşünceler: Bir Değerlendirme”, çev. Devrim Sezer ve Ünsal Doğan Başkır, *Baykuş: Felsefe Yazıları Dergisi*, sayı 4 (2009): 109.

<sup>91</sup> Richard Bernstein, kavramın güncel pejoratif kullanımından farklı bir boyutunu, radikal demokratik yanını öne çıkararak “popülist” olarak tanımlamıştı Arendt’in konsey sistemi önerisini: Richard J. Bernstein, *Hannah Arendt and the Jewish Question* (Cambridge: The MIT Press, 1996), 127.

zamanda bilinçli tercihlerle şekillenen, düşünce ve tasarım ürünü olan cumhuriyetçi bir kurumdu. Yurttaşların yönetime katılmak amacıyla bir araya gelip konuştukları, eylemde buldukları ve müşterek meseleleri tartıştıkları kamusal mekanlar; cumhuriyetçi özgürlüğü icra edebildikleri yerel kurumlar; “ifade etme, tartışma ve karar verme” gibi siyasal etkinliklerin gerçekleşebildiği iktidar (*potestas*) odaklarıydı. Emerson’ın veciz ifadesiyle cumhuriyetçi bir “yapı taşı” ve “halkın okulu”ydu Amerika’daki kasaba meclisleri.<sup>92</sup> Bağımsızlık sonrasında eyalet anayasalarının hızla hazırlanabilmesi piramidal bir yapıya sahip olan kasaba, ilçe, bölge ve eyalet meclislerinin uyum içinde çalışabilmesinden kaynaklanıyordu. Amerika’nın en büyük icadı, bu yerel ve konfederal katılımcı kurumlar sayesinde egemenlik kavramının (yani hükümlerlik düşüncesinin) ortadan kalkışıydı. Amaçlanan şey, merkezîyetçi/üniter bir cumhuriyet kurmak değil, kolonyal siyasal mirası bir adım daha ileriye taşıyarak yurttaşları siyasal anlamda güçlendiren yerel “iktidar odakları” ve kurumlar oluşturmak, böylelikle konfederal ve demokratik bir cumhuriyet yaratmaktı. Arendt cumhuriyetin mimarları olan federalistlerin en önemli hatasının bu yerel kurumları anayasal çerçeveye dahil etmemesi olduğunu söylüyordu. Oysa Jefferson’ın tüm cumhuriyeti mıntikalara veya bileşke cumhuriyetlere bölmeyi amaçlayan “bölge sistemi” tam da böyle konfederal bir konsey sistemini hayata geçirmeyi amaçlıyordu. Jefferson’ın, özgür ve demokratik bir cumhuriyet için sağlam bir temel olacağını öne sürdüğü bu bölge planı, yurttaşların kolonyal dönemde kasaba meclislerinde ve devrim sonrasında yerel meclislerde yaptığı şeye devam etmelerini sağlayacak, bir başka deyişle isteyen herkesin kamusal meselelere katılmasını güvence altına alacaktı. Oysa federalistlerin anayasası, halk egemenliğini savunur ve halkı güçlendirir gibi görünmesine karşın, ne yurttaşlara seçim sandığından daha geniş bir kamusallık vadeliyor ne de kendi seslerini seçim günü dışında kamuya duyurabilecekleri mekanlar sunuyordu. Sözüm ona tüm iktidar halka verilmişti ama yurttaşlara “cumhuriyetçi olma” ve “eylemde bulunma” olanağı sunulmamıştı.<sup>93</sup>

Tüm bunlar şunu açıkça gösteriyor bize: Konsey sistemi dediğimizde yalnızca devrimler sonrasındaki ‘bahar dönemlerinde’ birdenbire ve kendiliğinden ortaya çıkan, bir görünüp bir kaybolan bir özyönetim deneyiminden değil, aynı zamanda Amerika’nın kolonyal ve konfederal dönemlerinde hayata geçirilmiş, Jefferson’ın da bu mirastan esinlenerek önerdiği bölge sistemi planında karşımıza çıkan cumhuriyetçi bir kurumdan

<sup>92</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 316.

<sup>93</sup> *A.g.e.*, 336, 339.

söz ediyoruz. Öte yandan şunu da vurgulamamız lazım: Yalnızca idari anlamda bir ademimerkeziyetçilik veya yerel yönetimlerin güçlendirilmesi kastedilmiyor konsey sistemiyle.<sup>94</sup> Bunların her ikisi de üniter cumhuriyet modelinde söz konusu olabilecek idari düzenlemeler. Oysaki Arendt, iktidarı merkezi hükümetle eyalet hükümetleri arasında paylaştıran Amerikan federalistlerinin vizyonunun ötesine geçen bir konfederal cumhuriyet modelini ve demokratik katılım ağını kastediyor konsey sistemiyle. Bu önerinin felsefi temelini ise siyasal yaşama katılım anlamına gelen cumhuriyetçi özgürlük anlayışı oluşturuyor. Zira Arendt'e göre modern bir cumhuriyetin nihai amacı; “*constitutio libertatis*”in, yani özgürlüğün ve bu özgürlüğün ortaya çıkabileceği bir kamusal alanın kurulması”, yurttaşların müşterek meseleler üzerine tartışmalar yürütebilmesinin kurumsal koşullarının yaratılması ve en önemlisi bu “mekanların insanlar için ulaşılabilir kılınması”dır.<sup>95</sup> Konseylere dayalı konfederal bir cumhuriyetin yurttaşların bir yandan kanaatlerini ve beklentilerini formüle etmesi, anlatıya dönüştürmesi ve daha geniş kesimlere duyurması, bir yandan da temsilcilerini belirlemesi ve yönetime katılması konusunda temsili demokrasinin köhnemiş kurumlarından daha iyi bir yol sunacağını vurguluyordu Arendt:

Konseylere şunu dile getirir: Biz katılmak istiyoruz; tartışmak istiyoruz; sesimizin kamusal alanda duyulmasını istiyoruz ve yaşadığımız ülkenin siyasal kaderini belirleme imkanına sahip olmak istiyoruz. Bütün bir ülke bir araya gelebilmemiz ve kaderimizi belirleyebilmemiz için çok büyük olduğundan bazı kamusal kamusal mekanlara ihtiyaç duyuyoruz. Oylarımızı kullandığımız sandık şüphesiz çok küçük; orada sadece bir kişiye yer var. Siyasal partiler de pek yetersiz; onların gözünde çoğumuz, manipülasyon yoluyla idare edilecek seçmenlerden başka bir şey değiliz. Fakat eğer onumuz masanın etrafına oturur ve içimizden her biri kendi görüşlerini dile getirir ve diğerlerinin görüşlerini dinlerse, işte o zaman görüş alışverişi yoluyla rasyonel bir görüş oluşum süreci gerçekleşebilir. Böylelikle hangimizin bir üst konseyde kendi perspektifimizi en iyi ifade edebileceği ortaya çıkacaktır ki bir üst konsey, bizim bakış açımızın, başkalarının görüşlerinin etkisiyle daha da açıklık kazandığı, gözden geçirildiği veya çürütüldüğü yer olacaktır.<sup>96</sup>

Konsey sisteminin temsili demokrasinin mevcut halinin tümüyle yerine geçmesi gerektiğini mi söylüyordu Arendt? Konsey sistemi önerisini gerek eleştiren gerekse destekleyen yorumcular arasında genel kabul gören görüş, konsey sistemi ile temsili demokrasi arasında kökten bir uyumsuzluk olduğu,

---

<sup>94</sup> Bu önemli ayrıma ilişkin bir değerlendirme için bkz. Daniel Judah Elazar, *Exploring Federalism* (Tuscaloosa: University of Alabama Press), 34-35, 48.

<sup>95</sup> Arendt, *Devrim Üzerine*, 341.

<sup>96</sup> Arendt, “Politika ve Devrim Üzerine Düşünceler”, 108.

dolayısıyla birincisinin ancak ikincisinin ortadan kaldırılmasıyla hayata geçirilebileceğiydi. Buradaki tartışmamızda bu meseleyi etraflıca ele alamayacağımızın farkındayız. Kaldı ki Arendt'in kaleme aldığı metinler de soruya doyurucu bir cevap vermemize pek imkan tanımıyor. Dolayısıyla bu konuya eğilirken genişçe bir gri bölgede hareket ettiğimizi hesaba katmak, kusursuz bir yanıtın imkansızlığını baştan kabul etmek gerekiyor. Tüm bu muğlaklığa karşın biz yine de 'ikame tezi'nin epey yanıltıcı, hatta Arendt'in perspektifine aykırı olduğu kanısındayız. Konsey sistemini temsili demokrasinin yerine geçecek radikal bir plan olarak değil, onu adım adım ve içeriden dönüştürecek reformist bir öneri olarak yorumlamak iki sebepten ötürü bize daha makul görünüyor. Birincisi şu: Her yurttaşın başkalarıyla bir araya gelme ve kamusal meseleleri tartışma olanağı sunması nedeniyle Jefferson'ın federal cumhuriyeti "bileşke cumhuriyetlere", "bölgelere" veya "konseylere" ayırma önerisinden övgüyle söz ediyordu Arendt. Şayet federalistler bu planı cumhuriyetin siyasal yapısına entegre edebilseydi Amerikan Devrimi'nin amacına ulaşmış olabileceğini vurguluyordu. Konsey sistemini temsili demokrasiyi ikame edecek ütopyik ve bambaşka bir yönetim şeklinden çok, Jefferson'ın taslağında olduğu gibi temsili demokrasiyle katılımı harmanlayan konfederal ve demokratik bir siyasal kurum olarak okuyabileceğimiz anlamına geliyor bu. İkincisi ve daha önemlisi, temsili demokrasiyi bambaşka ve yepyeni bir yönetim şekliyle ikame etme arzusu Arendt'in siyasal düşüncesiyle ve cumhuriyetçiliğiyle bağdaşmıyor. Andreas Kalyvas'ın vurguladığı gibi mutlak kopuş veya bambaşka bir başlangıç fikrine dayalı eskatolojik bir bakış açısının Arendt'in ölçülü ve realist perspektifiyle uyuşması mümkün değil: "İnsanın ne değişim ne de muhafaza etme yeteneği sınırsızdır; ilki geçmişin günümüze uzaması —kimse sıfırdan [*ab ovo*] başlamıyor— nedeniyle, ikincisiyse geleceğin öngörülemezliğinden ötürü. İnsanın değişim arzusuyla istikrar gereksinimi birbirini hep dengelemiş ve frenlemiştir."<sup>97</sup> Daha önce de dikkat çektiğimiz gibi Arendt'in tarihsel mirasların siyasal hafızadan silinemeyeceğine ilişkin güçlü vurgusuyla, hafızasızlaştırmaya ilişkin itirazlarıyla bağdaşmıyor ikame tezi. Bu tür beyhude girişimlerin karşısına Roma cumhuriyetçiliğine özgü bir sentezi, muhafaza ederek çoğaltma veya artırma (etimolojik olarak *augere* fiilinden türetilen) düşüncesini koyuyordu Arendt.<sup>98</sup> Şöyle ifade etmek de mümkün bunu: Mevcut dünyayı bambaşka bir dünya kurmak uğruna yıkıp

---

<sup>97</sup> Hannah Arendt, *Crises of the Republic* (New York: Harvest Brace & Company, 1972), 78-79 (çeviri bize ait).

<sup>98</sup> Kalyvas'ın aydınlatıcı yorumuna çok şey borçluyuz: Andreas Kalyvas, *Democracy and the Politics of the Extraordinary: Max Weber, Carl Schmitt, and Hannah Arendt* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 223-224. Ayrıca bkz. Arendt, *Devrim Üzerine*, 269.



her şeyi sil baştan yaratmak gibi bir aşırılığın (*hybris*) peşine düşmektense onu küçük adımlarla dönüştürmeye ve iyileştirmeye çalışmak. Böyle bir bakış açısı, Arendt'i bir yandan çağdaş siyaset felsefesinde temsili demokrasinin krizine katılımcı kurumlar ve radikal demokratik araçlarla çare bulmayı amaçlayan yorumculara,<sup>99</sup> bir yandan da benzer bir itirazı Amerikan cumhuriyetinin kuruluş aşamasında ısrarla dile getiren anti-federalistlerin (ve Jefferson'ın) konfederal vizyonuna yaklaşıyor. Kuşkusuz, yaşadığımız çağın iktisadi, toplumsal ve siyasal açmazlarının basıncını yine ölçülü realizmiyle göğüsleyen Arendt'in uyarısını akılda tutmak kaydıyla. Ne de olsa konseylere dayalı konfederal bir cumhuriyetin günümüzde kurulup kurulamayacağını kendi kendine sorduğunda verdiği yanıt kulaklarımızda yankılanmaya devam ediyor: "Gerçekleşecekse bile bu çok düşük bir ihtimal; belki de bir sonraki devrimin peşi sıra."<sup>100</sup>

## Kaynakça

Ağaoğulları Mehmet Ali (Hazırlayan). *Sokrates'ten Jakobenlere: Batı'da Siyasal Düşünceler*. İstanbul: İletişim, 2011.

Amar, Akhil Reed. "Anti-Federalists, *The Federalist Papers*, and the Big Argument for Union". *Harvard Journal of Law and Public Policy*. Sayı 16/1 (1993): 111-118.

Arendt, Hannah. *Crises of the Republic*. New York: Harvest Brace & Company, 1972.

-. *İnsanlık Durumu*. Çeviren Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim, 1994.

-. *Geçmişle Gelecek Arasında: Siyasi Düşünce Konulu Altı Deneme*. Çeviren Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim, 1996).

-. *Totalitarizmin Kaynakları 2: Emperyalizm*. Çeviren Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim, 1998.

-. *Devrim Üzerine*. Çeviren Onur Eylül Kara. İstanbul: İletişim, 2012.

Arendt, Hannah – Reif, Adelbert. "Politika ve Devrim Üzerine Düşünceler: Bir Değerlendirme". Çeviren Devrim Sezer ve Ünsal Doğan Başkır. *Baykuş: Felsefe Yazıları Dergisi*. Sayı 4 (2009): 87-109.

---

<sup>99</sup> Aradaki kimi radikal farkları görmezden gelerek şu iki yorumcuyu anabiliriz: Barber, *Strong Democracy* ve Landemore, *Open Democracy*. Biraz daha radikal bir yorum ise: Marina Sitrin ve Dario Azzellini, *They Cannot Represent Us: Reinventing Democracy from Greece to Occupy* (London: Verso, 2014). Daha radikal bir yorum: Michael Hardt ve Antonio Negri, *Assembly* (New York: Oxford University Press).

<sup>100</sup> Arendt, "Politika ve Devrim Üzerine Düşünceler", 109.

- Baker, Keith Michael. "Political Languages of the French Revolution", *The Cambridge History of Eighteenth-Century Political Thought* içinde, 626-659. Hazırlayan Mark Goldie ve Robert Wokler. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Barber, Benjamin. *Strong Democracy: Participatory Politics for A New Age*. Berkeley: University of California Press, 1984.
- Beeman, Richard. "Introduction", *The Declaration of Independence and the United States Constitution* içinde, vii-xlvi. Hazırlayan Richard Beeman. New York: Penguin, 2012.
- Benhabib, Seyla. *The Reluctant Modernism of Hannah Arendt*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2003.
- Bernstein, Richard J.. *Hannah Arendt and the Jewish Question*. Cambridge: The MIT Press, 1996.
- Bobbio, Norberto. *The Future of Democracy*. Hazırlayan Richard Bellamy. Çeviren Roger Griffin. Cambridge: Polity Press, 1987.
- Diamond, Martin. "Democracy and The Federalist: A Reconsideration of the Framers' Intent". *American Political Science Review*. Sayı 53/1 (1959): 52-68.
- Doğanay, Ülkü, Karaaslan Şanlı, Halise ve Özdemir Taştan, İnan. *Seçimlik Demokrasi*. Ankara: İmge, 2017.
- Elazar, Daniel Judah. *Exploring Federalism*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- Habermas, Jürgen. *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*. Çeviren Tanıl Bora ve Mithat Sancar. İstanbul: İletişim, 1997.
- Hamilton, Alexander, Madison, James, Jay, John. *Federalist Yazılar*. Çeviren Tolga Şirin ve Necdet Umut Orcan. İstanbul: Runik, 2021.
- Hamilton, Alexander, Madison, James, Jay, John. *The Federalist with Letters of "Brutus"*. Hazırlayan Terence Ball. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Hampsher-Monk, İain. "Democracy and Federation in the Federalist Papers", *Federal Democracies* içinde, 29-45, Hazırlayan Michael Burgess ve Alain-G. Gagnon. Londra: Routledge, 2010.
- Hardt, Michael ve Negri, Antonio. *Assembly*. New York: Oxford University Press.

Devrim SEZER & Ünsal Doğan BAŞKIR

Honig, Bonnie. *A Feminist Theory of Refusal*. Cambridge: Harvard University Press, 2021.

Honohan, Iseult. *Civic Republicanism*. Londra: Routledge, 2002.

Howard, Dick. *The Primacy of the Political: A History of Political Thought from the Greeks to the American and French Revolution*. New York: Columbia University Press, 2010.

Hueglin, Thomas. “Federalism at the Crossroads: Old Meanings, New Significance”. *Canadian Journal of Political Science*. Sayı 36/2 (2003): 275-294.

Isaac, Jeffrey C.. “Oases in the Desert: Hannah Arendt on Democratic Politics”. *The American Political Science Review*. Sayı 88/1 (1994): 156-168.

Jefferson, Thomas. *The Declaration of Independence and the United States Constitution*. Hazırlayan Richard Beeman. New York: Penguin, 2012.

- . *Bağımsızlık Bildirgesi*. Çeviren Gülden Kurt. İstanbul: Doruk, 2012.

Kalyvas, Andreas. *Democracy and the Politics of the Extraordinary: Max Weber, Carl Schmitt, and Hannah Arendt*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Kincaid, John. “Democracy versus Federalism in the United States of America”, *Federal Democracies* içinde, 119-141. Hazırlayan Michael Burgess ve Alain-G. Gagnon. Londra: Routledge, 2010.

Landemore, Hélène. *Open Democracy: Reinventing Popular Rule for the Twenty-First Century*. Princeton: Princeton University Press, 2020.

Lederman, Shmuel. *Hannah Arendt and Participatory Democracy: A People’s Utopia*. Londra: Palgrave, 2019).

Levy, Jacob T.. “Not So *Novus an Ordo*: Constitutions Without Social Contracts”. *Political Theory*. Sayı 37/2 (2009), 191-217.

Lukes, Steven. *Power: A Radical View* (İkinci Basım). Londra: Palgrave Macmillan, 2005 [1974].

Manin, Bernard. *The Principles of Representative Government*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

Miller, Joshua. “The Ghostly Body Politic: The Federalist Papers and Popular Sovereignty”. *Political Theory*. Sayı 16/1 (1988): 99-119.

- Muldoon, James. "The Lost Treasure of Arendt's Council System". *Critical Horizons: A Journal of Philosophy and Social Theory*. Sayı 12/3 (2011): 396-417.
- . "The Origins of Hannah Arendt's Council System". *History of Political Thought*. Sayı 37/4 (2016): 761-789.
- Niederberger, Andreas ve Schink, Philipp. *Republican Democracy: Liberty, Law and Politics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2013.
- . Radical Republicanism (Özel Sayısı). *Theoria* 69. Sayı 171 (2022).
- Öztürk, Armağan (Hazırlayan). *Res Publica*. Ankara: Doğu Batı, 2013.
- Peterson, Paul. "The Meaning of Republicanism in *The Federalist*". *Publius*. Sayı 9/2 (1979): 43-75.
- Pettit, Philip. *On the People's Terms: A Republican Theory and Model of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Pitkin, Hanna F.. *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press, 1967.
- Postell, Joseph. "Regulation during the American Founding: Achieving Liberalism and Republicanism". *American Political Thought*. Sayı 5 (2016): 80-108.
- Rancière, Jacques. *Demokrasi Nefreti*. Çeviren Utku Özmakas. İstanbul: İletişim, 2014.
- Rawls, John. *Justice as Fairness: A Restatement*. Hazırlayan Erin Kelly. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 2001.
- Riley, Patrick. "Martin Diamond's View of The Federalist". *Publius*. Sayı 8/3 (1978): 71-101.
- Rousseau, Jean-Jacques. *Toplum Sözleşmesi*. Çeviren Vedat Günyol. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- Sezer, Devrim. "Çoğulluk ve Politika: Rousseau, Arendt, Cumhuriyetçilik". *Toplum ve Bilim*. Sayı 124 (2012): 7-35.
- Sheldon, Garrett Ward. *The Political Philosophy of James Madison*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2001.

Devrim SEZER & Ünsal Doğan BAŞKIR

Emmanuel-Joseph Sieyès. *Political Writings*. Hazırlayan ve Çeviren Michael Sonenscher. Indianapolis: Hackett, 2003.

Smith, Roger M.. “Lockean Liberalism and American Constitutionalism in the Twenty-First Century: The Declaration of Independence or “America First”?”. *American Political Thought: A Journal of Ideas, Institutions, and Culture*. Sayı 8/2 (2019): 283-294.

Storing, Herbert J.. *What the Anti-Federalists Were For*. Chicago: University of Chicago Press, 1981.

Sitrin, Marina ve Azzellini, Dario. *They Cannot Represent Us: Reinventing Democracy from Greece to Occupy*. London: Verso, 2014.

Şirin, Tolga ve Orcan, Necdet Umut. “Sunuş”. *Federalist Yazılar* içinde, 13-43. Yazan Alexander Hamilton, James Madison ve John Jay. İstanbul: Runik Kitap, 2021.

Tate, Thad W.. “The Social Contract in America, 1774-1787: Revolutionary Theory as a Conservative Instrument”. *The William and Mary Quarterly*. Sayı 22/3 (1965): 375-391.

Tekin, Serdar. *Founding Acts: Constitutional Origins in a Democratic Age*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2016.

Tocqueville, Alexis de. *Amerika’da Demokrasi*. Çeviren Seçkin Sertdemir Özdemir. İstanbul: İletişim, 2016.

Toker, Nilgün ve Tekin, Serdar. “Batıcı Siyasi Düşüncenin Karakteristik Özellikleri: 'Kamusuz Cumhuriyet'ten 'Kamusuz Demokrasi'ye”. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık* içinde, 82-106. Hazırlayan Uygur Kocabaşoğlu. İstanbul: İletişim, 2004.

Tunçel, Ahu. *Bir Siyaset Felsefesi: Cumhuriyetçi Özgürlük*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

Tunçel, Ahu ve Gülenç, Kurtul (Hazırlayan). *Siyaset Felsefesi Tarihi: Platon’dan Žižek’e*. Ankara: Doğu Batı, 2013.

Urbinati, Nadia. *Representative Democracy: Principles and Genealogy*. Chicago: University of Chicago Press, 2006.

Ünlü, Barış. “Sözleşme ve Sömürge”. *Birikim*. Sayı 398-399 (2022): 25-36.

- Villa, Dana R.. *Politics, Philosophy, Terror: Essays on the Thought of Hannah Arendt*. Princeton: Princeton University Press, 1998.
- West, Thomas G.. *The Political Theory of the American Founding: Natural Rights, Public Policy, and the Moral Conditions of Freedom*. New York: Cambridge University Press, 2017.
- White, Morton. *Philosophy, The Federalist, and the Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 1987.
- Wilkerson, Jaren. “Disappearing Together? American Federalism and Social Contract Theory”. *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*. Sayı 17/2 (2014): 569-571.
- Wolin, Sheldon. *The Presence of the Past: Essays on the State and the Constitution*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1989.
- “Fugitive Democracy”. *Constellations*. Sayı 1/1 (1994): 11-25.
- Wood, Gordon S.. “Democracy and the Constitution”, *How Democratic is the Constitution?* içinde, 1-17. Hazırlayan Robert A. Goldwin ve William A. Shamba. Washington: The American Enterprise Institute for Public Policy Research, 1980.
- *The Creation of the American Republic 1776-1789*. New York: W. W. Norton & Company, 1993.
- *Empire of Liberty: A History of Early Republic, 1789-1815*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Yarbrough, Jean. “Representation and Republicanism: Two Views”. *Publius*. Sayı 9/2 (1979): 77-98.
- Zuckert, Michael P.. *Natural Rights and the New Republicanism*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994.

Copyright of Felsefi Düşün - Academic Journal of Philosophy is the property of Pinhan Yayıncılık and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.